

KRONIKA

WYIMKI Z KALENDARZA SOCJOLOGII POLSKIEJ

1867 [140 lat temu]

[II]

W polskich kręgach intelektualnych trwa dyskusja na temat fenomenu „życia towarzyskiego człowieka”, jak to wówczas określano. Ważki był głos Kazimierza Kaszewskiego (pseud. Kazimierz Janina), który w tomie pierwszym warszawskiego pisma „Pamiętnik Naukowy, Literacki i Artystyczny”, opublikował artykuł pt. *Człowiek w naturze i społeczeństwie*. „Jak to się dzieje – pytał – że idąc stopniami układu zoologicznego instynkt ten [społeczny] nie wznagał się [u zwierząt], ale ustał, aby wystąpić raz jeszcze i raz tylko [u człowieka], i to w takim zdumiewającym blasku?” [Otóż] nie tylko prawdą jest to, co powtarzają powszechnie – odpowiada na to pytanie – że człowiek stworzony jest do życia towarzyskiego, i co ma wspólne z innymi niektórymi gatunkami, ale niemniej i to jest prawdą, że człowiek indywidualny, z całym zasobem zdolności jaki posiada, jest wyrobem życia towarzyskiego, i co większa, że organizacja towarzyska jest istotnym warunkiem organicznym tych wysokich zdolności”.

Janina Kazimierz: *Człowiek w naturze i społeczeństwie. Studium naukowe*. Pamiętnik Naukowy, Literacki i Artystyczny 1867, t. 1, s. 195.

[XII]

Władysław Kozłowski wysłał tekst z Paryża do lwowskich „Nowin”, informując o nowym tu poglądzie na człowieka, który prezentują powstałe nowe nauki społeczne - antropologia oraz statystyka. Postulują one poznawanie istoty ludzkiej poprzez „cierpliwą obserwację i ostrożną indukcję”. Efektem dokonań tych nauk jest twierdzenie, iż „towarzystwo jest naturalnym stanem człowieka, że wszystkie stosunki ludzkie, wszystkie związki społeczne w zasadzie swej mają pewne prawa, według których układać się i rozwijać muszą”. Nie zdradza przy

tym znajomości prac Augusta Comte'a i jego socjologii, fascynując się natomiast odkryciami „statystyki Quteleta” (sic!).

Władysław Kozłowski: *O kierunkach nauk społeczno-politycznych*. Nowiny 1868, nr 24, s. 189-92

Przekłady na język polski:

Buckle Henryk Tomasz: *Wpływ kobiet na postęp wiedzy*. Przeł. z ang. Stanisław Czarnowski. Warszawa 1867 K. Kowalewski. III, 48 s.

1877 [130 lat temu]

[IV]

W rozprawie *O powstawaniu praw moralnych*, Aleksander Świętochowski stwierdza, iż „dla naszej umiejętności pierwszym polskim myślicielem większego znaczenia, jest pierwszy znakomity socjolog polski, Józef Supiński” (s. 128). Po ośmiu latach opinię tę spopularyzował Ludwik Gumplowicz.

A. Świętochowski: *O powstawaniu prawd moralnych*. Warszawa 1877, 253 s.

[18 XI]

We Lwowie odbywają się uroczyste obchody 50-lecia pracy naukowej Józefa Supińskiego, który w 1826 wygłosił na pogrzebie Stanisława Staszica napisaną przez siebie, a następnie drukowaną elegię. Szeroko odnotowała to prasa, zarówno galicyjska, jak i warszawska. We Lwowie „całe społeczeństwo składało hołd mężowi zasług i nauki. Kilka tysięcy podpisów ludzi wszystkich stanów i powołań poświadczyło na albumie, wręczonym jubilatowi, uznanie ogółu dla pisarza, który wzniosł na wysoki poziom myśl polską w zakresie badań ekonomicznych. Akademia Umiejętności w adresie podniosłym określiła jego stanowisko naukowe. Uniwersytet przyznał jubilatowi stopień doktora honoris causa, potwierdzony przez cesarza Austrii. Odgłosy hołdu nie milkły przez parę tygodni” (A. Kempner, s. 189). W adresie korporacji profesorów i docentów UJ, składano „uznanie przede wszystkim głębokiemu badaczowi, który (...) przyczynił się do odsłonięcia tajników budowy społecznego gmachu” (J. Welichowski, s. 276).

Kempner S. A.: Józef Supiński. *Ekonomista* 1903 z. 2 s. 187-202; Welichowski J.: *Opis obchodu jubileuszowego 50-letniej rocznicy Józefa Supińskiego na polu piśmienniczym*, (w:) J. Supiński: *Pisma*. Warszawa 1883 t. 5, s. 271-87.

Wydawnictwa książkowe:

Kasperek Franciszek: *Prawo polityczne ogólne z uwzględnieniem austriackiego razem ze wstępną nauką o państwie*. t. 1: Uwagi wstępne. Nauka o państwie. Kraków 1877, 988 s.

Świętochowski Aleksander: *O powstawaniu praw moralnych*. Warszawa 1877 Drukarnia „Przeglądu Tygodniowego”, 355 s.

Przekłady na język polski:

Ribot T[hodule]: *Współczesna psychologia pozytywna w Anglii*. Przełożył z francuskiego i opracował Julian Ochorowicz. Warszawa 1877 [na stronicy tytułowej 1876], nakładem Michała Glücksberga, 230 s.

1887 [120 lat temu]

[26 II]

„Żaden z socjologów nie nakreślił dotąd planu, któremu by ogół rozumnych jednomyślnie przyklasnął” - pisał Antoni G. Bem w liście do Stefana Żeromskiego.

S. Żeromski: *Dzienniki 1886-1887*. Warszawa 1954, t. 2, s. 144.

[9-10 IX]

„Ożywienia było dużo, rozpraw nie mało, bo cóż może wywołać więcej sporów, jak socjologia” – napisał sprawozdawca z odbytego w Krakowie I Zjazdu Prawników i Ekonomistów Polskich, na którym Józef Kasznica postulował uwzględnienie socjologii w programie kształcenia prawników. „Drugim z kolei był referat dra Kasznicy, b. dziekana Wydziału Prawnego [Szkoły Głównej] w Warszawie – czytamy dalej w sprawozdaniu - który (...) podniósł kwestię zmiany nazwy wydziałów prawnych, proponując dla nich nazwę wydziałów nauk społecznych. Przypomnijmy, że przedmiot ten poruszał prof. Kasznica, aczkolwiek ubocznie, w broszurze, wydanej w Warszawie w roku 1870 pod tytułem: *O pojęciu i systemie nauk społecznych*. Jakkolwiek naczelną tezę tematu skupiała się około nazwy danego fakultetu uniwersyteckiego, to jednak dotknął prof. Kasznica kwestię znaczenia fakultetu i planu wykładanych na nim nauk. W szerokim, a nie bez werwy, uzasadnieniu rozwijał mówca swoje myśli rozbierając system nauk społecznych i zastanawiając się nad znaczeniem nowoczesnej socjologii. Dzięki temu rozwinięciu, kwestia wyrazowa, że tak powiem, przedzierzgnęła się w zasadniczą, wywołując liczne repliki i uwagi (...). Że jednak dyskusja nie wypłynęła z głównej tezy referatu (...), trudno było przyjść do porozumienia

i do stanowczej decyzji. Dr Zoll projektował odesłanie wniosków do komitetu wykonawczego; p. Lipowski żądał uchwalenia, aby wykłady socjologii na wydziałach prawnych zostały zaprowadzone; inni pragnęli pewnych modyfikacji. W rezultacie Zjazd bez żadnej uchwały przeszedł do dalszych tematów”. (Suligowski A.: *Pisma*, s. 112-3).

Pierwszy Zjazd Prawników i Ekonomistów Polski. Lwów 1887, 167 s.; J. Kasznica: *Wydziały prawne w uniwersytetach jako wydziały nauk społecznych*. Referat wygłoszony na I-szym Zjeździe Prawników i Ekonomistów Polskich. Przegląd Sądowy i Administracyjny 1887, t. 12, s. 647-48; K.: *Pierwszy Zjazd Prawników i Ekonomistów Polskich*. Gazeta Sądowa Warszawska 1887, nr 38, s. 627-9; nr 48, s. 787-90; nr 51, s. 836-7; nr 52, s. 853-5; W. Abraham: *I Zjazd Prawników i Ekonomistów Polskich*. Przegląd Polski 1887, t. 86, s. 151-169; A. Suligowski.: *Pierwszy Zjazd Prawników i Ekonomistów Polskich i jego znaczenie*. Ateneum 1887 [Toż też w: *Pisma*. Warszawa 1916, t. 3, s. 109-25]

□

Nowy kwartalnik „Wisła”, poświęcony etnografii, folklorystyce i antropologii Polski pod red. Jana Karłowicza, otwiera tekst Romana Zawilińskiego pt. *O sposobie gromadzenia materiałów etnograficznych*, będący pierwszym w piśmiennictwie polskim wykładem metodyki terenowych badań monograficznych współczesnych zagadnień społecznych. Autor opracowania wyszedł od uznania, iż „celem etnografii jest poznanie jakiejś grupy społecznej zupełnie, więc – dodał - gruntowne i wszechstronne” (s. 3). Etnografia jako „nauka opisowa” ma być instrumentem służącym „gromadzeniu materiału” o własnym narodzie „we wszystkich jego warstwach społecznych – we wszystkich prowincjach, powiatach, miasteczkach, wsiach i przysiółkach – gdzie tylko mowa polska się rozlega” (s. 3). Tekst ten jest zarazem zaproszeniem do badań wszystkich osób świątłych, tak aby dzięki licznemu udziałowi ludzi możliwe stało się objęcie badaniem terenu całego kraju. Służyć ma on także ujednoczeniu badań, by zebrane materiały mogły być przydatne do podjęcia prac nad syntezą. W tym celu wypracowuje metodykę badań, która sprowadza się do kilku podstawowych zasad postępowania badawczego. Pierwsza z przyjętych zasad, fundamentalna zarazem, to konieczność ze strony badacza „wyswobodzenie się z jarzma kastowego uprzedzenia”. W dalszej kolejności proponuje „ograniczenie się w zbieraniu na terytorium jak najmniejsze”, sprowadzane w praktyce badawczej do obszaru pojedynczej wioski lub miasteczka. Przestrzega przy tym przed pospiesznym gromadzeniem danych – „wakacje spędzone na wsi, nie dają zupełnie możliwości poznania, [dopiero] dłuższy czas zamieszkania między ludem” (s. 4). Dla usystematyzowania opisu skonstruował schemat badawczy, w którym wyróżnione zostały: (1) ramy przyrodniczo-osadnicze i ekonomiczne (produkcja oraz materialne warunki) życia grupy, (2) formy życia społ. (stosunki

rodzinne, sąsiedzkie, narodowe) i ich kulturowe oraz osobowościowe przejawy (moralność, religijność, wyobrażenia i wiedza o świecie, zwyczaje, szczególnie prawne, obrzędy, zabawy i gry, twórczość ludowa).

R. Zawiliński: *O sposobie gromadzenia materiałów etnograficznych*. Wisła 1887, t. 1, s. 3-8, s. 43-8, s. 83-6 s. 123-7.

[XII]

W ostatnich dniach roku pojawia się w księgarniach warszawskich *System socjologii* Ludwika Gumplowicza. „Nadeszła dla mnie chwila - pisał ówczesny profesor uniwersytetu w Grazu - spłacenia długu krajowi i ogłoszenia w języku ojczystym teorii, która na polskim gruncie wyrosła” (s. 3).

System socjologii. Warszawa [1887], 473., IV s.

Wydawnictwa książkowe:

Chałupczyński Adam: *Gawędy ekonomiczno-społeczne*. Włocławek 1887, 330 s.

Gumplowicz Ludwik: *System socjologii*. Warszawa [1887], Spółka Nakładowa 473, IV s.

Przekłady na język polski:

Coste Adolphe: *Środki zaradcze przeciw nędzy czyli higiena socjalna*. Przeł. [z j. francuskiego] Ignacy Świętochowski. Warszawa 1887 Gebethner i Wolff 534 s.

Mill John Stuart: *Poddaństwo kobiet*. Tł. [z j. angielskiego] M. Ch. Kraków 1887 Wyd. 2. Gebethner i Spółka, IV, 175 s.

Morgan Lewis Henry: *Społeczeństwo pierwotne czyli badania kolei ludzkiego postępu od dzikości przez barbarzyństwo do cywilizacji*. Przeł. z j. angielskiego A[leksandra] B[ąkowska] ; obj. i uzup. Marksa i Engelsa. - Warszawa 1887 „Prawda”. - IV, 625, [6] s.

1897 [110 lat temu]

[30 VI-2 VII]

Jedną z pierwszych reakcji w Polsce na opublikowanie encykliki *Rerum novarum* przez Leona XIII jest kurs socjalny zorganizowany w Krakowie, z udziałem duchownych i świeckich. Wprowadzeniem do cyklu wykładów wygłoszonych na kursie był odczyt ks. Stefana Pawlickiego pt. *Cel i zadania polityki socjalnej*. Wykładali także: dr Adama Krzyżanowski, dr Włodzimierz Czerkawski, ks. dr

Antoni Trznadel, ks dr Adam Kopyciński, dr Władysław Ochenkowskiego i ks. Piotr Wawrzyniak

Lipke L.: *Pierwszy katolicki kurs socjalny w Krakowie*. Przegląd Powszechny 1897, t. 55, s. 312-22 (Teksty wystąpień opublikował Przegląd Polski).

[VII]

Kazimierz Kelles-Krauz zamieszcza na łamach paryskiego „Annales de l’Institut International de Sociologie” artykuł pt.: *Un sociologue polonais: Stanislas Krusiński* (1897 t. 3 s. 405-438), w którym omówienie socjologii Krusińskiego, poprzedził obszerną informacją o warunkach rozwoju i ówczesnym stanie socjologii w Polsce. Tekst został przetłumaczony na niemiecki i zamieszczony w redagowanym przez Karola Kautsky’ego „Die Naeye Zeit” (1899 Bd 1 s. 453-461) oraz na bułgarski (Novo Vreme, red. Dymitr Błagojew).

K. Kelles-Krauz: *Listy*. Wrocław 1984, t.1, s. 689, t. 2, s. 193, 196.

[XII]

Ukazuje się w Warszawie pierwszy zeszyt „Przeglądu Filozoficznego”, na którego treść mają się składać – według zapowiedzi Redakcji – „artykuły oryginalne z psychologii, teorii poznania, logiki, metodologii, etyki, estetyki, socjologii, historii filozofii” (wewnętrzna strona okładki). „Co zaś do socjologii – czytamy we wprowadzeniu Władysława Werycho – która, jako nauka dopiero co rozpoczyna swój żywot, a z powodu największego pogmatwania badanych faktów, najpodatniejsza jest do traktowania podmiotowego, będziemy się starali być jak najbardziej przedmiotowi i w ten sposób wskazywać filozoficzno-naukową nić przewodnią tym, którzy mogliby ją utracić w walce stronnicej” (s. VI-VII).

Czy owej nici przewodniej należy doszukiwać się w fakcie zamieszczenia w tym numerze pierwszego artykułu socjologicznego pióra Ludwiga Steina, filozofa i socjologa z Berna, co chwila cytującego prace Georga Simmela?

Wśród stałych współpracowników pisma znaleźli się m.in. Edward Abramowski, Zygmunt Balicki, Zygmunt Heryng, Kazimierz [Kelles]-Krauz, Ludwik Krzywicki, Władysław Kozłowski, Władysław M. Kozłowski, ks. Stefan Pawlicki, Józef K. Potocki, Stanisław Posner i Aleksander Świętochowski. Spoza kręgu socjologów krajowych zaproponowali „Przeglądowi” współpracę: Ludwik Gumplowicz (Austria), Mikołaj Kariejew (Rosja), Tomasz Masaryk (Czechy), Ludwik Stein (Szwajcaria).

W. Werycho.: *Słowo wstępne*. Prz. Filoz. 1897/1898 z. 1, s. I-VIII; L. Stein: *Podstawy filozofii społecznej*. Prz. Filoz. 1897/1898 z. 1, s. 53-70.

Wydawnictwa książkowe:

Badeni Jan: *Obrazki z życia krakowskiej nędzy*. Kraków 1897 Odb. z „Przeglądu Powszechnego” 135 s.

Krzywicki Ludwik: *Kurs systematyczny antropologii. I. Rasy fizyczne*. Warszawa 1897, 166 s.

Loziński Bronisław: *Infamia. Studium prawnospołeczne*. Lwów 1897, 203 s.

Przekłady na język polski:

Bebel A[ugust]: *Kobieta i socjalizm*. Przekł. z 25-go wyd. niemieckiego. Londyn 1897, Wyd. ZZSP, 326 s.

Buckle Henry Thomas: *Historja cywilizacji w Anglii*. Przekł. [z j. angielskiego] Adama Dobrowolskiego. Warszawa 1897, Gebethner i Wolff, 185, [3] s.

Gruber Herman O.: *Dzieje filozofii pozytywnej: życie i doktryna Augusta Comte'a założyciela pozytywizmu*. Przekł. z j. niemieckiego Wł[adysław] M[ichał] Dębicki. Warszawa 1897: „Niwa”. 304 s.

Kurella Hans: *Lombroso i jego teorie*. Tłum. J. Szenhak. Warszawa 1897, 44 s.

Le Bon Gustaw: *Psychologia rozwoju narodów*. Przekł. [z j. francuskiego] i przedm. Juljana Ochorowicza. - Warszawa 1897 J. Sikorski XV, 168 s.

Marks Karol: *Rewolucja i kontrrewolucja w Niemczech*. Przekł. [z j. niemieckiego] z dod. oryginalnym B[olesława] Limanowskiego „Udział Polaków w ruchach rewolucyjnych w r. 1848”. Londyn 1897 ZZSP 96, [2] s.

Tylor Edward Burnett: *O metodzie badań rozwoju instytucji w zastosowaniu do praw małżeństwa i pochodzenia*. Przekł. z j. angielskiego A[leksandry] Bąkowskiej. Warszawa 1897 K. Kowalewski 45 s.

1907 [100 lat temu]

[15 VII]

Redakcja „Przeglądu Filozoficznego” powołuje Biuro Pośrednictwa Między Specjalistami. W odezwie czytamy: „Zważywszy, że specjaliści różnych nauk poszczególnych często nawzajem się potrzebują: chemik fizyka, fizyk matematyka, matematyk logika, socjolog i lingwista psycholog, psycholog przyrodnika itd. aż do filozofa włącznie, wydaje nam się rzeczą pożądaną utworzyć instytucję dla porozumiewania się i wzajemnej wymiany usług ludzi nauki”. Akces do udziału w pracach biura zgłosiło 148 uczonych, w tym 4 osoby określiły swoją specjalizację naukową jednoznacznie jako socjologiczną: Ludwik Gumpłowicz (socjologia), Edward Abramowski (socjologia – zagadnienia teorio-poznawcze socjologii, teoria socjalizmu, kooperatyzm), Juliusz Makarewicz (socjologia,

prawo karne, polityka kryminalna), Bogumił Jasinowski (socjologia, prawo państwowe). Władysław M. Kozłowski nazwał swoją specjalność „filozofią przyrody i społeczeństwa”.

Do socjologów skierował Karol Appel, prosząc o informację, „w jakich dziedzinach socjologowie z zawodu uwzględniali zagadnienia dotyczące mowy (języka)?” Odpowiadał mu Ludwik Gumplowicz.

„Przegląd Filozoficzny” 1907, t. X, *Dodatek*.

[27-30 VIII]

Odbývają się w Warszawie „kursa społeczne” z inicjatywy wydelegowanej przez bpa Warszawy komisji społecznej, wzorowane na tego rodzaju zjazdach katolików zagranicą, a nawiązujące w treści ideowej do założeń encykliki *Rerum novarum* Leona XIII. W zjeździe uczestniczyli czołowi polscy socjologowie chrześcijańscy: ks. dr Kazimierz Zimmermann z Poznania, Edward Jaroszyński z (majątek Kuny na Podolu), ks. dr Jerzy Matulewicz z Petersburga, chrześcijańscy działacze społeczni: ks. Władysław Wawrzyniak, ks. Stanisław Adamski, ks. dr Marceli Godlewski oraz teoretycy pracy społecznej: Adolf Suligowski, Stefan Godlewski i inni.

Kursa społeczne odbyte w Warszawie d. 27, 28, 29 i 30 sierpnia 1907. Warszawa 1907, 246 s. *Kronika Diecezji Kujawsko-Kaliskiej.* 1907 nr 4 s. 129-30

[1 IX]

Akademia Duchowna w Petersburgu (polska wyższa szkoła katolicka) powołuje katedrę socjologii chrześcijańskiej, na którą zaproszono ks. dr Jerzego B. Matulewicza. Był absolwentem uniwersytetu we Fryburgu Szwajcarskim (w 1903 dr teologii). Powróciwszy do kraju (Warszawa) głosił potrzebę naukowego poznania rzeczywistości społecznej i szerzenia wiedzy społecznej.

T. Górski, Z. Proczk: *Rozmówiony w Kościele. Błogosławiony abp Jerzy Matulewicz.* Warszawa 1987, s. 36-45; J. Różiewicz.: *Polskie środowisko naukowe w Petresburgu w latach 1905-1918.* W: *Polsko-rosyjskie związki społeczno-kulturalne na przełomie XIX i XX wieku.* Warszawa 1980 s. 194-215

[]

Przy Towarzystwie Naukowym Warszawskim tworzy się Wydział Nauk Antropologicznych, Społecznych, Historii i Filozofii. W pracach Wydziału w zakresie socjologii szczególnie wyróżniał się Erazm Majewski.

Nauka Polska 1918 t. 1, s. 457; *Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.* Warszawa 1909.

□

Powstaje w Warszawie Towarzystwo Popierania Pracy Społecznej, które m.in. stawia sobie „za zadanie popieranie prac i instytucji w dziedzinie ekonomiczno-społecznej za pomocą badań i technicznego opracowywania materiałów, ustaw, projektów, danych statystycznych jak również przy pomocy wspólnych obrad nad aktualnymi zagadnieniami społecznymi”.

Nauka Polska 1927, t. 7 s. 265.

Wydawnictwa książkowe:

Abramowski Edward: *Idee społeczne kooperatyizmu*. Warszawa 1907, Gebethner i Wolff, 61 s.

Brzozowski Stanisław: *Kultura i życie. Zagadnienie sztuki i twórczości w walce o światopogląd*. Lwów 1907, Nakł. B. Połonieckiego, 417 s.

Chwalewik Edward: *Wielkie miasta, ich rozwój, wzrost i przyszłość*. Warszawa 1907, Skład Główny w Księgarni Naukowej, 74 s.

Grabski Władysław: *Materiały w sprawie włościańskiej*. Warszawa 1907, t. 1, Gebethner i Wolff, 67 s.

Handelsman Marcei: *Żywoć chłopca polskiego na początku XIX stulecia*. Warszawa 1907, 101 s.

Krzywicki Ludwik: *Antropologia etniczna według wykładów... w r. 1906/7 w Towarzystwie Kursów Naukowych*. [W. 1907], 236 s. [Niedokończone wydanie litografowane].

K[urcysz]A[leksy]: *Studia socyologiczne*. Lwów 1907, Nakładem Księgarni Polskiej B. Połonieckiego, 107 s.

Luśnia Michał [Kelles-Krauz Kazimierz]: *Wybór pism politycznych*. Kraków 1907, Nakładem Drukarni Narodowej, 272 s.

Pietkiewicz Zenon: *Walka z nędzą*. Warszawa 1907, Wyd. M. Arcta, 96 s.

Pilat Władysław: *Socyologia sztuki. Szereg studyów*. Kraków 1907, t. 1, Sp. Wydawnicza Polska, 91 s.

Przekłady na język polski:

Bebel August: *Kobieta i socjalizm*. Przekł. z 25-go wyd. niemieckiego. Wyd. 2, Lwów 1907, H. Altenberg, 327 s.

Bougle Celestin Kamille: *Demokracja wobec wiedzy*. Przekł. z j. francuskiego Felicya Nossig. Lwów 1907, Polskie Towarzystwo Nakładowe. XV, 405, [2] s.

Büchner Ludwig: *Walka o byt i społeczeństwo obecne: darwinizm i socjalizm*. Z j. niemieckiego tłumaczył W. P. Red. i wyd. Alfred Strauch. Łódź 1907, 62 s.

Engels Fryderyk: *Pochodzenie rodziny, własności prywatnej i państwa: w związku z badaniami Lewisa H. Morgana*. [Z j. niemieckiego] spolszczył J.F. Wolski [Ludwik Krzywicki]. Paryż 1907, H. Le Soudier, 109, [8] s.

Grenlich H.: *O materialistycznym pojmowaniu dziejów*, Przekł. z j. niemieckiego. Warszawa 1907, Bibl. Ludowa, 31 s.

Guyot Yves: *Studja o doktrynach socjalnych chrześcijaństwa*. Przekł. z j. francuskiego. Warszawa 1907, Bibl. Naukowa 304 s.

Jerusalem Wilhelm: *Wstęp do filozofii*. Z 3-go wyd. niemieckiego przeł. Julja Dicksteinówna, pod. red. A[dama] Mahrburga. Warszawa 1907, E. Wende, 330 s. [Tu rozdział poświęcony socjologii].

Kautsky Karol: *Inteligencja a socjalizm*. [Przekł z j. niemieckiego]. Łódź 1907, Alfred Strauch, 31 s.

Kautsky Karol: *Nauki ekonomiczne Karola Marksa*. Przekł. z 8-go przejr. i pomn. wyd. [niemieckiego]. Warszawa 1907, Wincenty Raabe, 205 s.

Kautsky Karol: *Rewolucja socjalna*. Przekł. z j. niemieckiego [Henryk S. Kamiński]. Warszawa 1907 L.

Biliński. Cz. 1: *Reformy społeczne a rewolucja socjalna*, 98, [5] s.

Lafargue Paul: *Rozwój własności*. Tłum. Ludwik Krzywicki. Warszawa 1907, 63 s.

Marks Karol: *Walki klasowe we Francji 1848-1850*, z przedm. Fryderyka Engelsa. Z oryg. niemieckiego przeł. Henryk S. Kamiński [Henryk Stein]. Warszawa 1907, Wincenty Raabe, 182 s.

Naudet Paul: *Zasady socjologii katolickiej*. [Przekł. z j. francuskiego] Przedm. dał O. Antoni M. Wysłouch kapucyn z Nowego Miasta. Warszawa 1907, Wyd. 2. „Dziennik Powszechny”, 78 s.

Naudet Paul: *Z myśli społecznej*. [Przekł. z j. francuskiego] ze wstępem Antoniego Marjana Wysłoucha Kapucyna. Warszawa 1907 M. Szczepkowski. Cz. 6 Nasz obowiązek społeczny: kwestje praktyczne etyki indywidualnej i społecznej, 259 s.

Sombart Werner: *Socjalizm i ruch społeczny*. Przekł. z 5-go nowooprac. wyd. [niemieckiego]. Lwów 1907, Pol. Tow. Nakładowe, 384 s.

Spencer Herbert: *Zasady socjologii*. Streścił Antoni Wróblewski. Warszawa 1907, M. Arct, 156 s.

Tocqueville Alexis: *Dawne rządy i rewolucja*. Tłumaczył Władysław M. Kozłowski. Warszawa 1907, 154 s.

1917 [90 lat temu]

[V]

Na łamach krakowskiego „Archiwum Komisji do Badania Historii Filozofii w Polsce” (pismo wydawane przez Akademię Umiejętności), Jan S. Bystron zamieszcza obszernie studium o rozwoju socjologii w Polsce, będące pierwszą tak obszerną i wnikliwą próbą dziejów tej nauki w naszym kraju. „Czy uzasadnionym jest pojęcie >polskiej socjologii<”? – zapytywał między innymi. „Nauka narodowa – oto odpowiedź - może zwracać się częściej do tych, rzadziej do innych zagadnień, zależnie od organizacji życia umysłowego, od tradycji naukowych, od przypadkowego zbiegu okoliczności. Cóż dopiero, kiedy znajdujemy się w zakresie nauk społecznych, gdzie każdy kraj, każda grupa społeczna żyje w innych warunkach, inne zbiera doświadczenia i inne ma plany na przyszłość” (s. 189-190).

Rozwój problemu socjologicznego w nauce polskiej. Archiwum Komisji do Badania Historii Filozofii w Polsce 1917, t. 1, cz. 2, s. 189-260.

[VI]

Dr Jan Stanisław Bystron składa prośbę do Rady Wydziału Filozoficznego UJ o „dopuszczenie do wykładów z zakresu etnografii - dodając - [że] pragnie z czasem rozszerzyć *veniam legendi* do socjologii”.

Arch. UJ, sygn. WF 122, habilitacja

[3 XII]

Odbywa się w Warszawie zebranie organizacyjne, powstałego w listopadzie b. roku Towarzystwa Ekonomistów i Statystyków Polskich (zalegalizowane w roku 1918), z udziałem ponad 50 osób. Idea powołania Towarzystwa narodziła się w zespole redakcyjnym „*Ekonomisty*”. Zebraniu przewodniczył Ludwik Krzywicki. Powołano 5 sekcji: Teorii Ekonomicznej, Skarbowości, Statystyki, Polityki Ekonomicznej i Polityki Społecznej. Celem Towarzystwa było podnoszenie i rozwój w Polsce wiedzy społeczno-ekonomicznej. Prezesem został Antoni Kostanecki, wiceprezesami: Ludwik Krzywicki i Stefan Dziewulski. W skład Rady Naczelnej Towarzystwa weszli m.in.: Zofia Daszyńska-Golińska, Stanisław A. Kempner, Zdzisław Ludkiewicz. W części naukowej zebrania wysłuchano odczytu Włodzimierza Wakara pt.: *Rozwój terytorialny narodowości polskie*. Jedną z pierwszych prac statystyczno-socjologicznych wykonanych z ramach Towarzystwa była rozprawa Edwarda Lipińskiego pt. *Statystyka robotników miejskich w Warszawie* („*Ekonomista*” 1918 t. 3).

Polskie Towarzystwo Statystyczne 1912-1992. Warszawa 1992 s. 9-25, 151-153, 184-186; Towarzystwo Ekonomistów i Statystyków Polskich. *Sprawozdanie za I-sze półrocze działalności od 1 stycznia do 30 czerwca 1918 r.*

Wydawnictwa książkowe:

Grabowski Edward: *Rozwój skupień ludności na ziemiach polskich*. Lwów 1917, 62 s.

Kochanowski Jan Karol: *Postęp ludzkości jako wyraz praw psychicznych rozwoju*. Warszawa 1917, E. Wende i ska 299 s.

Krzywicki Ludwik: *Wykłady z historii cywilizacji*. W. 1916/1917, 141 s. [Wyd. litografowane].

1927 [80 lat temu]

[I]

Od drugiego rocznika „Wiedzy i Życia”, pisma wychodzącego w Warszawie od roku 1926 jako „Miesięcznik poświęcony popularyzacji wiedzy oraz samokształceniu” (redaktor Janusz Jędrzejewicz) powołano dział: „Prawo. Nauki społeczne i ekonomiczne”. Od tego momentu na łamach czasopisma pojawia się systematycznie problematyka socjologiczna. Jako pierwszy z socjologów zaczął zamieszczać tu swe teksty Aleksander Hertz (*Jak myśli człowiek pierwotny*. „Wiedza i Życie” 1927 nr 1 s. 53-9), który w latach 1927-1939 ogłaszał tu liczne prace socjologiczne. Profesor Stefan Czarnowski opublikował w odcinkach swoją *Kulturę* (1932-1938) i „zorganizował w naszej Katedrze - wspominała Nina Assorodobraj-Kula - systematyczne dostarczanie recenzji z publikacji socjologicznych do >Wiedzy i Życia<”. Na łamach pisma znalazły się artykuły takich autorów, jak Florian Znaniński, Józef Chałasiński, Jan S. Bystroń, Czesław Znamierowski.

A. Hertz: *Wyznania starego człowieka*. Londyn 1979, s. 276-285; N. Assorodobraj-Kula: *List do W. Winclawskiego z dn. 14 XII 1994 roku*

[25 II]

Rozporządzeniem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wprowadzono nowe przepisy odnośnie obowiązujących egzaminów dla studiujących na sekcji ekonomicznej Wydziału Prawa i Umiejętności Politycznych UJK we Lwowie. M.in. zobowiązano słuchaczy do zdania na IV roku egzaminu z socjologii.

Dz. U. MWRiOP 1927 nr 5 poz. 65 s. 133

[II]

Ukazuje się pierwszy numer pisemka studenckiego „Młodzież Sobie”. Było to forum Związku Towarzystw Tomasza Zana, wydawanego pod patronatem prof. Floriana Znanińskiego. Jego „rzeczywistym redaktorem i inicjatorem” (s. 61) - według świadectwa Józefa Chałasińskiego - był student socjologii Uniwersytetu Poznań-

skiego Jerzy Piotrowski. Redakcja pisma mieściła się w poznańskim mieszkaniu Piotrowskich przy ul. Wielkie Garbary 5. Oprócz tekstów o samokształceniu, m.in. autorstwa Znanieckiego, zamieszczano także studenckie prace o tematyce społeczno-kulturalnej, w tym i o socjologii. Artykuł Józefa Chałasińskiego pt. *Co to jest socjologia?*, miał m.in. na celu zachęcić młodzież szkół średnich do podejmowania studiów na kierunku socjologii.

J. Chałasiński: *Socjologiczny ośrodek poznański w latach 1920-1930*. „Kultura i Społeczeństwo” 1974, nr 1, s. 51-72; J. Chałasiński: *Samokształcenie w polskiej myśli pedagogiczno-socjologicznej*. „Kultura i Społeczeństwo” 1977, nr 2, s. 9-24.

[20-22 IV]

Podczas obrad Sekcji Nauk Społecznych IV Zjazdu Związku Zakładów Teologicznych w Kielcach, referat nt. *W sprawie wykładu socjologii* wygłosił ks. dr Antoni Szymański. Podjął on próbę przedstawienia stanu nauczania socjologii w polskich seminariach duchownych. Kończył wykład apelem o przyznanie socjologii w programie kształcenia kleryków statusu autonomicznej nauki, bowiem - jego zdaniem - „socjologia nie może być [jak dotąd w większości seminariów] częścią filozofii społecznej lub teologii moralnej, lecz powinna być wykładana jako odrębna nauka” (s. 225).

Sekcja Nauk Społecznych. W: Pamiętnik Czwartego Zjazdu [Związku Zakładów Teologicznych] w Kielcach. Kielce [1927], s. 220-27.

[29 IV]

Mija 60 rocznica urodzin Leona Petrażyckiego oraz także w bieżącym roku mija 35 lat od daty ukazania się jego pierwszej publikacji naukowej. „Stawia to przed światem naukowym polskim - pisano na łamach poznańskiego „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego” - sprawę godnego uczczenia zasług wielkiego uczonego” (s. 705). Powołany został Komitet Uczczenia Jubileuszu na czele z prezesem prof. Wacławem Makowskim, który m.in. przystąpił do prac nad wydaniem polskim dzieł Jubilata.

Lande Jerzy: *Wobec jubileuszu Leona Petrażyckiego*. „Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne”, 1926, nr 1/12, s. VIII-XI; *Jubileusz prof. L. Petrażyckiego*. „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny”, 1927 z. 3, s. 706

[13 VI]

Dekretem Prymasa Polski ks. kardynała Augusta Hlonda powołana zostaje Katolicka Szkoła Społeczna z siedzibą w Poznaniu. Powstała ona jako „odrębna instytucja diecezjalna archidiecezji poznańskiej, rządząca się własnymi prawami. Jej zadanie to – zapisano w statucie – (1) szerzenie i pogłębianie katolickich zasad

społecznych oraz metod działania społecznego, (2) przygotowanie kierowników i współpracowników społecznej akcji katolickiej, (3) popieranie katolickiego ruchu naukowego w tej dziedzinie, (4) utrzymywanie biblioteki społecznej, (5) wydawanie czasopisma i innych wydawnictw z dziedziny społecznej”. Kierowanie szkołą zostało powierzone ks. dr Edwardowi Kozłowskiemu.

Powstanie i pierwsze prace Katolickiej Szkoły Społecznej. „Przewodnik Społeczny” 1928, nr 3, s. 127-28; *Sprawozdanie Katolickiej Szkoły Społecznej za rok 1928.* „Przewodnik Społeczny” 1930, nr 1, s. 1-8; „Miesięcznik Kościelny” 1927 s. 33; Niesiołowski A.: *Socjologia w Szkole Społecznej.* „Przewodnik Społeczny” 1927, nr 10, s. 391-4; nr 11, s. 437-42.

[23 XI]

Uniwersytet Poznański nadaje doktorat *summa cum laude* Józefowi Chałasińskiemu, absolwentowi socjologii poznańskiej, który przedstawił pracę *Wychowanie w domu obcym jako instytucja społeczna*, przygotowaną pod kierunkiem prof. Floriana Znanińskiego (wydrukowano ją w 1928 roku w serii Prac Polskiego Instytutu Socjologicznego).

Arch. IS UMK, spuścizna Józefa Chałasińskiego

[21 XII]

Obrona pracy doktorskiej ks. Waleriana Adamskiego na uniwersytecie poznańskim. Pracę na temat: *zasady oddziaływania społecznego wstęp do socjologii stosowanej* przygotował na seminarium i pod kierunkiem floriana znanińskiego. oceniona została przez promotora oraz recenzentów (Stefan Błachowski i ks. Szczesny Dettloff) „na dobrze”.

Arch. UAM, doktoraty, sygn. 153/2

[]

Ukazuje się w Warszawie pierwszy numer kwartalnika „Sprawy Narodowościowe” jako organ Instytutu Badań Spraw Narodowościowych. Redagowanie pisma powierzono Stanisławowi J. Paprockiemu, pełniącemu obowiązki sekretarza Instytutu.

J. Serwański : *Zapomniana rocznica: „Sprawy Narodowościowe” 1927-2002.* Sprawy Narodowościowe. Seria Nowa 2002 z. 21 s. 213-18

Wydawnictwa książkowe :

Abramowski Edward: *Pisma.* Pierwsze zbiorowe wydanie dzieł treści filozoficznej i społecznej. W opracowaniu i z przedmową Konstantego Krzeczковского. Warszawa 1927, t. 3, 515 s.

Dobrzyńska-Rybicka Ludwika: *Nauka obywatelska na podstawie socjologii*. Poznań 1927, Nakł. Krajowego Instytutu Wydawniczego, 111 s.

Grabski Stanisław: *Ekonomia społeczna*. T. 1: *Socjologiczne podstawy ekonomii*. Lwów [1927], Ossolineum IV, 100 s.

Kurcysz Aleksy: *Co to jest społeczeństwo. Co to jest państwo, co to jest naród i jaka jest ich historia naturalna. Studium przyrodniczo-społeczne*. Warszawa 1927, Druk „Renoma”, 91 s.

Landau Władysław: *Ośmiogodzinny dzień pracy*. Warszawa 1927, Instytut Gospodarstwa Społecznego. Sprawy Robotnicze nr 1, VI, 117 s.

Piotrowski Stanisław: *Studia socjologiczne*. Cz. I: *Powstanie socjologii, jej zadania, stosunek do polityki i przyszłości*. Warszawa 1927, 36 s.

Srokowski Konstanty: *Elita bolszewicka. Studium socjologiczne*. Kraków 1927, Nakł. Krakowskiej Spółki Wydawniczej, 115 s.]

Przekłady na język polski:

Bucharin N[ikołaj J.]: *Teoria materializmu historycznego*. Przekł. z j. rosyjskiego. Warszawa 1927, „Książka”, 344 s.

1937 [70 lat temu]

[17 I]

W Warszawie odbywa się zebranie założycielskie Polskiego Towarzystwa Statystycznego (14 maja zostanie zarejestrowany statut). Pierwsze Walne Zgromadzenie Konstytucyjne (Warszawa 31 X - 1 XI) wybrało Zarząd (E. Szturm de Sztrem - prezes, J. Czekanowski - wiceprezes, J. Derengowski - sekretarz, R. Buławski, Z. Łomnicki, E. Strzelecki i J. Wiśniewski - członkowie), powołano 4 sekcje tematyczne: Statystyki Matematycznej, Statystyki Ludności, Statystyki Społecznej i Gospodarczej oraz Statystyki w Przedsiębiorstwie. Do zarządu Sekcji Społecznej i Gospodarczej zostali powołani: Stanisław Antoniewski (przewodniczący), Tadeusz Czajkowski, Ludwik Landau, Edward Strzelecki i Władysław Zawadzki. Powołano, jako organ Towarzystwa „Przegląd Statystyczny” (1 numer ukazał się w roku 1938).

Polskie Towarzystwo Statystyczne 1912-1992. Warszawa 1992, s. 26-45.

[I]

Redakcja „Przysposobienia Rolniczego” wraz z Państwowym Instytutem Kultury Wsi ogłaszają konkurs na pracę „Opis mojego życia, prac, przemysłów

i dążeń” (tekst m.in. w *Młodym pokoleniu chłopów* Józefa Chałasińskiego - t. 1 s. XXIV-XXVI).

Konkurs na życiorysy młodzieży wiejskiej. Roczniki Socjologii Wsi, 1937, t. 2, s. 258-60.

[1 II]

Prezydent Rzeczypospolitej mianuje dr Stefana Czarnowskiego profesorem zwyczajnym socjologii i teorii kultury Uniwersytetu Warszawskiego.

Arch. UW, sygn. K. 146 [Nominacja S. Cz. prof. socjologii UW]. Gaz. Sąd. Warsz. 1937 nr 40, s. 546.

[31 III]

Mija termin składania autobiografii młodzieży wiejskiej na konkurs „Opis mego życia, pracy, przemyśleń i dążeń”. Sąd Konkursowy zarejestrował 1544 życiorysów, które napłynęły z obszaru całej Polski.

J. Chałasiński: *Młode pokolenie chłopów*. Warszawa 1938, t. I, s. XXIII-XXVII.

[14 V]

W Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych odbywa się pierwsze zebranie Rady Naukowej Państwowego Instytutu Kultury Wsi, w składzie Władysław Grabski (prezes) oraz m.in.: ks. Wacław Bliziński, Franciszek Bujak, Jan S. Bystróż, Maria Dąbrowska, Józef Chałasiński, (dyrektor Instytutu), Witold Staniewicz, Florian Znaniński. Dyrektor Instytutu zapoznał Radę z programem prac oraz dotychczasowymi dokonaniem. Problemy badawcze Instytutu ujął w cztery działy: (1) wieś jako zbiorowość, jej potrzeby, instytucje i przemiany, (2) wieś i miasto, (3) warstwa chłopska w narodzie polskim, (4) badania metod i wyników akcji społeczno-kulturalnej wsi. Instytut zakończył akcję zbierania materiałów pamiętnikarskich młodzieży wiejskiej, rozesłał ok. 700 ankiet do wychowanków uniwersytetów ludowych oraz organizuje stacjonarne badania w wybranych miejscowościach (wioskach) na terenie całego kraju.

Państwowy Instytut Kultury Wsi. Roczniki Socjologii Wsi 1937, t. 2, s. 255-58.

[IV]

W Rzymie obraduje Międzynarodowy Instytut Filozofii i Socjologii Prawa, poświęcając uwagę zagadnieniu idei państwa totalnego i państwa liberalnego. Z Polski udział w obradach wzięli: Wacław Makowski, Antoni Peretiatkiewicz, Szymon Rundstein i Czesław Znamierowski.

„Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1937, z. 2, s. 451.

[5 VII]

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, przychyłając się do uchwały Senatu Wolnej Wszechnicy Polskiej z dn. 10 maja, zatwierdza (pismo z dn. 5 lipca) dr Józefa Chałasińskiego w charakterze profesora nadzwyczajnego na Katedrze Socjologii Wydziału Prawa i Nauk Ekonomiczno-Społecznych WWP w Warszawie. Stało to się wobec ustąpienia z Katedry prof. Ludwika Krzywickiego, który odszedł na emeryturę.

Arch. IS UMK, spuścizna Józefa Chałasińskiego

[5-10 IX]

W Warszawie obraduje III Studium Katolickie, zorganizowane przez Naczelny Instytut Akcji Katolickiej, poświęcone zagadnieniu katolickiej myśli społecznej. Obrady, obok sesji plenarnych, odbywała się w trzech sekcjach: Przebudowy ustroju, Zagadnień społecznych i Wychowania społecznego. W ramach obrad plenarnych przedstawiono m.in. referaty: Założenia filozoficzne katolickiej myśli społecznej (ks. Franciszek Sawicki), Zasięg i charakter zainteresowań katolickiej myśli społecznej (ks. Stefan Wyszyński), Jednostka a społeczeństwo (Henryk Dembiński), Wyzwolenie proletariatu (ks. Antoni Szymański).

Katolicka myśl społeczna. Pamiętnik III Katolickiego Studium w Warszawie, 5-10 IX 1937. Poznań 1938, 458 s.

[29 XI]

Przy Warszawskim Towarzystwie Filozoficznego tworzy się Sekcję Metodologii Nauk Społecznych. Jej działalność inauguruje odczyt *O zagadnieniach dziedzictwa społecznego*, wygłoszony przez Stanisława Ossowskiego.

„Przegląd Socjologiczny” 1938, t. VI, s. 300.

[29 XII]

W Warszawie umiera nagle, w wieku 58 lat, Stefan Czarnowski, profesor socjologii i historii kultury Uniwersytetu Warszawskiego

Bardach A.: „Sygnały” 1938, nr 39, s. 3-4; Bardach A.: „Przewodnik Pracy Społecznej” 1937/8, nr 1/5 s. 2-5; Borejsza J.: „Sygnały” 1938, nr 39, s. 3; Handelsman M.: „Wiadomości Literackie” 1938, nr 5, s. 5; Krahelska H.: „Sygnały” 1938, nr 39, s. 4; Ossowski S.: „Przegląd Filozoficzny” 1938, z. 3, s. 301-4; Ossowski S.: „Głos Nauczycielski” 1938, nr 7, s. 106-7; R.: „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny” 1938, z. 1, s. 244-6; Rzymowski W.: „Epoka” 1938, nr 2, s. 7-9; Zmigryder-Konopka Z.: „Szkoly Wyższe” 1938, nr 1 s. 2-6; Znaniecki F.: „Przegląd Socjologiczny” 1937, t. 5, s. 521-9 [Toż też w: Czarnowski S.: *Społeczeństwo kultura. Prace z socjologii i historii kultury.* Warszawa 1939, s. XXIX - XXXVII]

□

W latach 1928-1937 Fundusz Kultury Narodowej przyznał 77 młodym pracownikom nauki (prawnikom, socjologom i ekonomistom) 110 stypendiów krajowych i zagranicznych.

Fundusz Kultury Narodowej (1928-1937). Zarys działalności. Warszawa 1937, s. 26.

Wydawnictwa książkowe:

Arnekker Edward: *Zagadnienia psychologii społecznej w odniesieniu do życia społecznego wojska.* Warszawa 1937, 50 s.

Falski Marian: *Środowisko społeczne młodzieży a jej wykształcenie.* Warszawa 1937, Nasza Księgarnia, 100 s.

Ichheiser Gustaw: *Zagadnienia selekcji zawodowych. Analiza i krytyka.* Warszawa 1937, Instytut Spraw Społecznych, 119 s.

Kacprzak Marcin: *Wieś płocka. Warunki bytowania.* Warszawa 1937, Instytut Spraw Społecznych XII, 212 s.

Kochanowski Jan K.: *Humanizm a człowiek. Spostrzeżenia i drogowskazy.* Warszawa 1937, F. Hoesick, 341 s.

Krzywicki Ludwik: *Spoleczeństwo pierwotne. Jego rozmiary i wzrost.* Warszawa 1937, XII, 443 s.

Kultura i cywilizacja. Praca zbiorowa. Lublin 1937, Towarzystwo Wiedzy Chrześcijańskiej, 175 s.

Oderfeldówna Anna: *Młodzież przedmieścia. Z badań ankietowych na Ochocie.* Warszawa 1937, „Nasza Księgarnia” XXXII, 236 s.

Rychliński Stanisław: *Przeobrażenia społeczne w Stanach Zjednoczonych na tle urbanizacji.* Warszawa 1937, Zakład Polityki Społecznej SGH, 145 s.

Społeczne przyczyny powodzeń i niepowodzeń szkolnych. Prace z pedagogiki społecznej pod red. Heleny Radlińskiej. Warszawa 1937, Nakł. Naukowego Towarzystwa Pedagogicznego, VI+504 s.

Struktura społeczna wsi polskiej. Praca zbiorowa. Warszawa 1937, IGS, 324 s.

Wiejscy działacze społeczni. T. 1: Życiorysy włościan. Warszawa 1937, Wyd. Instytutu Socjologii Wsi Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, XII, 432 s.

Wyszyński Stefan: *Przemiany moralno-religijne pod wpływem bezrobocia.* Włocławek 1937, 143 s. [Odb. „Ateneum Kapłańskiego”]

Przekłady na język polski:

Engels Fryderyk: *Pochodzenie rodziny, własności prywatnej i państwa: w związku z badaniami Lewisa H. Morgana.* Przekł. z j. niemieckiego. Warszawa 1937, Wyd. 2 uzup., „Europa” 207, [1] s.

Huxley Julian S., Haddan Alfred C.: *My Europejczycy. Przegląd zagadnień „rasowych”*. Przeł. z j. angielskiego H. Zalszupin. Słowo wstępne Ludwika Krzywickiego. Warszawa 1937, Nowa Biblioteka Społeczna, 269 s.

1947 [60 lat temu]

[28 I]

Redakcja łódzkiej „Kuźnicy”, przygotowując grunt do popularyzacji „marksizmu-leninizmu-stalinizmu”, poddaje bezpardonowej krytyce „rozmaite kierunki burżuazyjnej filozofii, ekonomii i socjologii”. *Mein Kampf Bronisława Malinowskiego*, pod takim tytułem anonimowy autor krytykuje poglądy wybitnego brytyjsko-polskiego antropologa i socjologa. W podsumowaniu napisał: „Prócz naiwnie pojętego ewolucjonizmu nie widzę przedmiotów do dyskusji”. I jakby tego było mało, dodał pod adresem nie żyjącego od czterech lat socjologa: „Obawiam się, że mimo wszystko Malinowski będzie musiał wyrazić uznanie dla formacji SS”.

[II]

Doktorat socjologii na Uniwersytecie Warszawskim otrzymuje Stefan Nowakowski, na podstawie pracy *Mieszkaństwo polskie na przełomie XVIII i XX wieku*, wykonanej pod kierunkiem Jana S. Bystronia.

Arch. UW, sygn. WPP dr 1.

[2 III]

Referat Jakuba Bermana, wygłoszony podczas bydgoskiej konferencji zorganizowanej dla inteligencji skupionej w PPR, staje się początkiem tzw. „Akcji N”, oficjalnej ofensywy PPR „na froncie kultury i nauki”. Już „dojrzał moment – głosił Berman – abyśmy zabrali się do pogłębienia zagadnień, które z różnych względów stały dotychczas na uboczu” (s. 137).

J. Berman: *Zagadnienie pracy partyjnej wśród inteligencji*. „Nowe Drogi” 1947, nr 2.

[15 III]

Komunistyczna prasa partyjna i proreżimowa rozpoczyna ideologiczną nagonkę na osobę profesora Jana S. Bystronia, pod zarzutem uprawiania przez niego „z Katedry Uniwersytetu Warszawskiego agitacji faszystowskiej”. Zaczęło się od zamieszczenia na łamach „Pokoleń”, redagowanych przez Romana Bratnego, tekstu Krzysztofa Gruszczyńskiego pt. *Przewrót w Monako*, który stwierdził, że „sytuacja na uniwersytetach jest niewesoła”, zaraz dodając, iż młodzież studiująca nie może być wobec niekorzystnych zjawisk obojętna. „Nadszedł już chyba czas

żeby z uczelni usunąć elementy faszystowskie - apelował - [zmienić] uniwersytet, gdzie marksizm dotąd nie jest uważany za filozofię, gdzie natomiast bezideowe mętniactwo idzie w paragon ze sklerotycznymi teoriami naukowymi”.

Zob. też „Pokolenia” 1947, nr 4, s. 4; „Trybuna Wolności” 1947, nr 12, s. 9.

[29-30 III]

W Łodzi odbyła się pierwsza po wojnie narada profesorów, docentów i wykładowców socjologii w Polsce, zwołana przez zarząd Polskiego Instytutu Socjologicznego. Wzięli w niej udział: prof. Jan S. Bystron (UW), prof. Józef Chałasiński (UŁ), prof. Stanisław Ossowski (UW), prof. Tadeusz Szczurkiewicz (UMK), prof. Czesław Znamierowski (UPozn), doc. Paweł Rybicki (UWr), dr Jan Szczepański (UŁ). Nieobecni byli: prof. Kazimierz Dobrowolski (UJ), doc. ks. Franciszek Mirek (KUL) i dr Nina Assorodobraj (UŁ). Przedmiotem obrad, które zaczęto od sprawozdania z działalności PIS za okres 1939-1946 (przygotował i przedstawił Józef Chałasiński), były sprawy organizacyjne PIS oraz organizacja studiów socjologicznych na uniwersytetach. Przygotowano Memorial (...) do Rady Szkół Wyższych przy Prezydium Rady Ministrów w sprawie studiów socjologicznych, w którym m.in. stwierdzono: „Obecnie uniwersyteckie studia socjologiczne muszą uwzględnić nie tylko, jak dotychczas, potrzeby teoretycznego wykształcenia socjologicznego, oderwanego od praktycznych problemów życia narodu, lecz także muszą przyczynić się do przygotowania młodzieży do nowych zawodów, jakie powstają w związku z potrzebami organizowania i badania życia zbiorowego w ramach wielkich planowanych akcji i ruchów” (s. 431).

Z *działalności Polskiego Instytutu Socjologicznego*. „Przegląd Socjologiczny” 1947 t. IX, s. 415-437.

[25-26 IV]

Byli słuchacze Sekcji Społeczno-Oświatowej Wolnej Wszechnicy Polskiej odbywają w Łodzi z okazji 50-lecia pracy Profesor Heleny Radlińskiej, zjazd współpracowników i przyjaciół ich Mistrzynie.

I. Lepalczyk: *Jubileusz 50-lecia pracy Heleny Radlińskiej w 1947 r.* „Roczniki Biblioteczne” 1979, z. 1, s. 381-90.

[25-26 IV]

Biuro Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych Ministerstwa Ziem Odzyskanych zorganizowało w Krakowie obrady Komisji Socjologicznej Rady Naukowej dla Ziem Odzyskanych. W pierwszym dniu wprowadzenia dokonał doc. Rajmund Buławski podnosząc zagadnienie zespalania się ludności na Ziemiach Odzyskanych, nawiązując do referatów Tadasza Kłapkowskiego, Romana Lutmana,

Konrada Krenzela i Alfreda Ziętawskiego, wygłoszonych na III i IV Sesji Rady Naukowej dla Zagadnień Ziemi Odzyskanych oraz na podstawie wyników badań terenowych Biura Studiów Osadniczo-Przesiedleńczych).

[10 VI]

W szóstą rocznicę śmierci Ludwika Krzywickiego, odsłonięto na cmentarzu ewangelickim w Warszawie płytę na grobie Racheli i Ludwika Krzywickich, ufundowaną przez przyjaciół i uczniów Profesora. W tym też roku ukazuje się tom I pamiętników Ludwika Krzywickiego, przygotowany do druku przez Stanisława Stempowskiego.

[1 VII]

Józef Burszta po krótkim okresie pracy w wydawnictwie ruchu ludowego „Polska” w Poznaniu, otrzymał etat asystenta w Katedrze Historii i Socjologii Wsi Uniwersytetu Poznańskiego (od jesieni 1946, kier. prof. Stanisław Szczotka). Doktorat, którego podstawę stanowiła praca *Ruchliwość społeczna wsi małopolskiej. Studium wsi Grodzisko pow. łącczkiego*, obronił w lipcu 1947 na Uniwersytecie Poznańskim u Tadeusza Szczurkiewicza), przechodząc wkrótce do Katedry Socjologii, kierowanej przez swojego promotora, gdzie zaoferowano mu stanowisko adiunkta.

Materiały arch. UAM; Arch. Akt Nowych, MSZW sygn. CK-1/2923

[1 VII]

Rada Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL nadaje tytuł doktora socjologii Janowi Turowskiemu. Przedstawił on pracę pt. *Zmiany społeczne wsi a miasto na podstawie socjografii wsi Nautów w okresie od r. 1800 do 1946* (drukowana po dwóch latach). Praca ta powstała pod kierunkiem ks. prof. Franciszka Mirka. Formalnie w roli promotora wystąpił Czesław Skrzyszewski (faktycznie recenzent, drugim recenzentem był Ignacy Czuma), gdyż prof. Mirek zatrudniony na KUL jako profesor kontraktowy nie mógł wystąpić w tej roli z powodu poważnych (fałszywych) oskarżeń natury politycznej.

Arch. KUL, sygn. WF 1973/74; Hałas Elżbieta: *Socjologia a etyka społeczna w KUL*. „Studia Socjologiczne” 1998 nr 4, s. 96-7.

[Lato]

Grupa studentów proseminarium socjologicznego prof. Stanisława Ossowskiego podejmuje, na zlecenie Instytutu Badań Warszawy, badania nad społecznymi warunkami osiedlania się tuż po 1945 dawnych mieszkańców Warszawy w Olsztynie.

Tadeusz Baryła: *Pierwsze badania socjologiczne nad problemem polskiej ludności rodzimej na Warmii i Mazurach w świetle memoriału z lipca 1949 roku*. Komunikaty Mazursko-Warmińskie

1983, nr 4, s. 467; Maria L. Szwengrub: *Badania socjologiczne w województwie olsztyńskim*. W: Stan i potrzeby nauk społecznych na Warmii i Mazurach. Pr. Zbiorowa. Olsztyn 1966, s. 90-104; Maria L. Szwengrub: *Podjęcie badań socjograficznych na Warmii i Mazurach*. „Przegląd Zachodni” 1958, nr 1, s. 176-179.

[IX]

Prof. Czesław Znamierowski kieruje badaniami terenowymi nad pochodzeniem regionalnym i składem społecznym oraz kształtowaniem się stosunków społecznych mieszkańców wsi Książnik (pow. morąski). W ekipie badawczej znaleźli się Stanisław Wąsowicz, Zygmunt Ziemiński i Krystyna Paluszewska).

Tadeusz Baryła: *Pierwsze badania socjologiczne nad problemem polskiej ludności rodzimej na Warmii i Mazurach w świetle memoriału z lipca 1949 roku*. Komunikaty Mazursko-Warmińskie 1983, nr 4, s. 467

[jesień 1947]

Przy Polskim Towarzystwie Historycznym w Wielkiej Brytanii powstaje Sekcja Socjologiczna, do której zgłosiło akces 20 osób. Na jej czele stanął prof. Tadeusz Sulimirski, inicjujący m.in. badania socjologiczne mieszanych małżeństw polsko-brytyjskich. Badania te prowadził w kontekście problemu deklasacji emigracji polskiej. Sekcja istniała do jesieni 1950 roku. 30 stycznia 1948 wygłosił odczyt publiczny w ramach prac Towarzystwa *Problem małżeństw mieszanych polsko-brytyjskich. Dotychczasowe wyniki ankiety Sekcji Socjologicznej*.

Sprawozdanie PTH w Wielkiej Brytanii za okres od 30 XI 1947 do 30 XI 1948. Teki Historyczne (Londyn) 1948, nr 4, s. 305-6

[]

Złożone w bieżącym roku do druku maszynopisy trzech książek socjologicznych: Pawła Rybickiego *Życie w gromadzie*, Czesława Znamierowskiego *Oceny i normy* oraz Józefa Burszty praca *O strukturze społecznej wsi*, nie doczekały się druku. Drugi z autorów wydał swą pracę „po odwilży” 1956 roku. „Do przedmowy, napisanej przed laty dziesięciu – napisał wówczas – „chciałbym dodać jeszcze słów kilka. Losy mojej książki były bardzo swoiste. Dwukrotnie złożona w całości, dwa razy znalazła się w krematoryjnym, rzecz by można, piecu. Gdy zaś później dwie autorytatywne instytucje, Towarzystwo Naukowe Warszawskie oraz Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, podjęły uchwałę, iżby wydać tę książkę, czynniki wówczas miarodajne uznały moją pracę za nienaukową, a nawet wręcz za słownik terminów, analfabetyczny w tym znaczeniu, że słowa wyjaśniane nie zostały ułożone w alfabetycznym porządku” (s. 15).

Cz. Znamierowski: *Oceny i normy*. Warszawa 1957.

Ważniejsze pozycje wydawnicze:

Bystrzeń Jan Stanisław: *Socjologia. Wstęp informacyjny i bibliograficzny*. Wyd. III uzupełnienie. Warszawa 1947, Wydawnictwo „Książnica Polska”, 200 s.

Bystrzeń Jan Stanisław: *Kultura ludowa*. Wyd. II. Warszawa 1947, Trzaska, Evert i Michalski, 451 s.

Gajek Józef: *Socjologia ogólna*. Skrypt. Lubl. 1946, cz.1, 127 s.

Gajek Józef: *Socjologia wsi*. Skrypt według wykładów w r. ak. 1946/47 na Studium Zagadnień Społecznych i Gospodarczych Wsi [KUL]. Lubl. 1947, 48 s. [Wyd. powielone].

Krzeczkowski Konstanty: *Polityka społeczna. Wybór pism*. Łódź 1947, Polski Instytut Służby Społecznej, 198 s.

Krzywicki Ludwik: *Wspomnienia. Tom 1: 1859-1885*. Warszawa 1947, Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, 279 s.

Ossowski Stanisław: *Ku nowym formom życia społecznego*. Warszawa 1947, „Wiedza”, 65 s. [Wyd.2].

Rychliński Stanisław: *Lustracje społeczne*. Łódź, Polski Instytut Służby Społecznej, 112 s.

Styś Wincenty: *Drogi postępu gospodarczego wsi. Studium szczegółowe na przykładzie zbiorowości próbnej wsi Husowa*. Wrocław 1947, Nakładem Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, 344 s.

Służba Społeczna. Czasopismo instrukcyjne Polskiego Instytutu Służby Społecznej. Łódź 1946 [Wyd. 1947] Rok I nr 1-4

Przekłady na język polski:

Cuvillier Armand: *Wprowadzenie do socjologii*. Przełożył T[adeusz] Żebrowski. Warszawa 1947, Książka, 203 s.

Engels Fryderyk: *Pochodzenie rodziny, własności prywatnej i państwa*. Warszawa 1947 [Spis z autopsji]

Marks Karol.: *Dzieła wybrane*. T.2. Warszawa 1947, „Książka”, 531 s. Biblioteka Klasyków Marksizmu.

Plechanow Jerzy: *Podstawowe zagadnienia marksizmu*. Warszawa 1947, „Książka”.

Sorokin P.: *Teorie socjologiczne XIX i XX w.* Tłum. W. Kwaśniewicz. Kraków 1947, Wyd. skryptowe na powielaczu [w liczbie 400 egzemplarzy].

1957 [50 lat temu]

[I]

Fragment wywiadu ze Stanisławem Ossowskim, przeprowadzony przez Jana J. Lipskiego.

- „Czy pisał Pan Profesor w tamtym okresie do szuflady?”

- „Tak, w ten właśnie sposób pracowałem przez kilka lat nad książką (...). Jest to monografia o koncepcjach struktury klasowej w społecznej świadomości. (...) W takich warunkach człowiek, jeżeli nie załamał się, nie stracił wiary w wartości, którym służył, zwraca się ku problemom bardziej zasadniczym, i bardziej ryzykownym” (s. 1).

Pisałem do szuflady. „Nowiny Literackie i Wydawnicze” 1957, nr 1, s. 1, 6 (Toż też J. Karpiński: *Nie być w myśleniu posłusznym. Ossowscy, socjologia, filozofia.* Londyn 1989, s. 140-2).

[I]

W Krakowie powołany zostaje Ośrodek Badań Prasoznawczych jako placówka usługowo-naukowa przy RSW „Prasa”. W ramach Ośrodka utworzono m.in. Sekcję Socjologiczną. Pierwsze badania socjologiczne przeprowadzono już w lutym 1957 roku w dwóch wybranych wsiach woj. krakowskiego (Wyniki badań nad czytelnictwem prasy i korzystaniem z radia w dwóch wsiach woj. krakowskiego. Biul. Prasozn. 1957 nr 2 s. 54-93, też w j. angielskim: Kw. Prasozn. 1958 nr 1 s. 26-42)

W. Kobyłański: *Z działalności Pracowni Socjologicznej krakowskiego Ośrodka Badań Prasoznawczych.* „Przegląd Socjologiczny” 1960, t. XIV/2, s. 126-29; M. Tyrowicz.: *W poszukiwaniu siebie... Wspomnienia i refleksje.* Lublin 1988, t. 2: *Krakowskie lata.* s. 151-182 (rozdz. Moje prasoznawstwo).

[II]

W Wojskowej Akademii Politycznej im. F. Dzierżyńskiego powstaje Katedra Socjologii (wkrótce przemianowana na Katedrę Socjologii Wojska). Kierownictwo jej powierzono prof. Janowi Szczepańskiemu. W r. ak. 1957/58 wykładał tu socjologię ogólną. Po roku obowiązki kierownika katedry i wykładowcy przejął dr Jerzy J. Wiatr. Słuchaczy obowiązywały dwa przedmioty socjologiczne: (1) socjologia wojska z elementami socjologii ogólnej oraz (2) metody i techniki badań socjologicznych.

[II]

Ukazujące się nadal „stalinowskie” pismo „Myśli Filozoficzna” (kolejny nr 27), pod redakcją Adama Schaffa, otwiera tekst pióra Jerzego J. Wiadra i Zygmunta Baumaną pt. *Marksizm a socjologia współczesna.* Czytamy tam m.in.: „aprioryczna negacja przez marksistów dorobku socjologii nurtu niemarksistowskiego

przekreśla możliwość stworzenia naukowej socjologii marksistowskiej o poziomie odpowiadającym współczesnym wymogom” (s. 17).

Jerzy J. Wiatr, Zygmunt Bauman: *Marksizm a socjologia współczesna*. „Myśl Filozoficzna” 1957, nr 1, s. 3-23.

[24-27 II]

W Warszawie obraduje III Kongres Inżynierów i Techników Polskich z udziałem ponad 2000 uczestników. Wśród 12 sekcji Kongresu, obradowała IV Sekcja Ochrony i Socjologii Pracy.

J. Piotrowski: *Socjologia na III Kongresie Inżynierów i Techników Polskich*. „Kultura i Społeczeństwo” 1957, nr 2, s. 220-24; A. Matejko: *Socjologia w służbie przemysłu*. „Życie Gospodarcze” 1957, nr 9, s. 1, 6.

[12 III]

Na posiedzeniu Sekcji Studiów Uniwersyteckich Rady Głównej przy Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego zgłoszono potrzebę powołania dodatkowo, obok 20 zespołów rzeczoznawców, także zespołów filozofii, socjologii i ekonomii (dotąd problematykę tych dyscyplin rozpatrywał Zespół Nauk Społecznych). Zadanie przygotowania wniosku i projektu powierzono profesorom Kazimierzowi Ajdukiewiczowi (filozofia), Stanisławowi Ossowskiemu (socjologia) i Edwardowi Lipińskiemu (ekonomia).

AAN, MSzW, sygn. 665, akta Rady Głównej

[13 III]

Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej powołano Śląski Instytut Naukowy w Katowicach (de facto było to reaktywowanie powołanego w 1934 Instytutu Śląskiego, zlikwidowanego w roku 1949). Zrealizowano w ten sposób wniosek komitetu organizacyjnego, którym kierował socjolog, profesor Paweł Rybicki. W strukturze Instytutu znalazła się socjologia (początkowo jako jedna z 12 komisji na czele z Pawłem Rybickim, a od 1961 roku Zakład Badań Socjologicznych, którym kierowali kolejno: prof. Wanda Mrozek, dr Bronisław Podgrodzki i prof. Jacek Wódz). Do zadań statutowych Instytutu należało m.in. „planowanie, organizowanie i prowadzenie prac naukowych dotyczących Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień gospodarczych, społecznych, ludnościowych, historycznych, kulturalnych przyrodniczych i technicznych”. Zakład Badań Socjologicznych ŚIN wydawał rocznik „Górnośląskie Studia Socjologiczne” (ukazało się 21 tomów).

J. Koraszewski: *Śląski Instytut Naukowy w Katowicach*. Zarys Śląskie 1957, z. 1 s. 27; I. Soroka: *Blaski i cienie w działalności ŚIN w Katowicach - zamknięta karta 1957-1992*. W: Instytut

Śląski 1934-1994. Red. K. Heffner. Opole 1994, s. 77; W. Mrozek: *Trudny początek regionalnych badań socjologicznych*. W: *Szkice wspomnieniowe w 50 lat od powołania Śląskiego Instytutu Naukowego w Katowicach*. Katowice 1984, s. 156-67.

[15 III]

Po pozytywnym rozpatrzeniu wniosku Senatu Szkoły Głównej Planowania i Statystyki, Minister Szkolnictwa Wyższego zarządził utworzenie w tej uczelni Instytutu Gospodarstwa Społecznego. Wnioskodawcy nawiązywali do wzoru Instytutu działającego jako autonomiczna placówka w okresie Drugiej Rzeczypospolitej pod kierunkiem Ludwika Krzywickiego, zaś w dokumencie powołującym jednostkę zarysowano jego cel: „prowadzenie badań naukowych nad osiągnięciami i niedomaganiem naszego życia społeczno-gospodarczego i w ten sposób służenie budownictwu socjalizmu w Polsce”. Kierownictwo Instytutu powierzono prof. Edwardowi Strzeleckiemu. Nowy Instytut składał się z dwóch katedr: historii gospodarczej (Andrzej Grodek) oraz statystyki i demografii (Edward Szturm de Sztrem). Po roku strukturę wzbogaciło powołanie Katedry Polityki Społecznej.

E. Strzelecki: *IGS*. „Przegląd Socjologiczny” 195, t. XIII/1, s. 231-32; J. Gromadzki: *Zebranie w sprawie wznowienia działalności Instytutu Gospodarstwa Społecznego*. *Przegląd Zagadnień Socjalnych* 1957, nr 3, s. 31-33; W. Sierpiński: *Rola rektora Andrzeja Grodka w restytucji Instytutu Gospodarstwa Społecznego 1957*. *Gazeta SGH* 1999, nr 112, s. 6-7.

[III]

Ukazuje się pierwszy numer miesięcznika „Wiś Współczesna”, mającego być „teoretycznym pismem ruchu ludowego”. Redaktorem naczelnym pisma został Dyzma Gałaj, ludowy działacz społeczno-polityczny oraz socjolog. Przynosiło ono m.in. wiele prac z zakresu socjologii wsi (szczególnie po roku 1958), stając się cenionym forum wypowiedzi socjologów tej specjalności.

[III]

W wyniku konkursu na życie inteligenta w PRL, ogłoszonego przez Zakład Badań Socjologicznych PAN w Łodzi i tygodnik „Po Prostu”, otrzymano 743 prac konkursowych, których opracowaniem zajął się prof. Jan Szczepański z zespołem.

Encyklopedia Współczesna, 1958, s. 28.

[10 IV]

Uchwałą Sekretariatu KC PZPR (nr 134) powołana zostaje w Warszawie Wyższa Szkoła Nauk Społecznych przy KC PZPR, której „zadaniem będzie kształcenie wyróżniających się działaczy partyjnych, posiadających odpowiednie kwalifikacje ideowo-polityczne i zdolnych do samodzielnej pracy w partii,

w aparacie państwowym oraz w dziedzinie gospodarczej i społeczno-kulturalnej (...). Do WSNS przyjmowani będą wybijający się działacze z aparatu partyjnego, państwowego, z instytucji gospodarczych i organizacyjno społecznych”. Uczelnia zamierzała „dać swoim słuchaczom gruntowna znajomość teorii marksizmu-leninizmu i umiejętność posługiwania się nią w praktyce”.

Powołano dwa wydziały: Wydział Historyczno-Socjologiczny i Wydział Ekonomiczny. Studenci pierwszego z wydziałów mogli specjalizować się w socjologii, która w programach powiązana była ściśle ze studiami filozofii i historii, wykładana w konwencji marksistowskiej. Socjologiczne seminaria dyplomowe poświęcone miały być dwóm zagadnieniom: socjologii klas i partii politycznych oraz socjologii religii.

AAN, PZPR, sygn. 237/XVI-455; S. Widerszpil.: *O nauczaniu socjologii w Wyższej Szkole Nauk Społecznych*. „Przegląd Socjologiczny” 1960, t. XIV/1, s. 149-50.

[IV]

Z początkiem kwietnia pojawił się na półkach księgarskich nowy kwartalnik socjologiczny „Kultura i Społeczeństwo” (nakład 2800 egzemplarzy), redagowany przez Zakład Socjologii i Historii Kultury PAN (redaktorem naczelnym był Józef Chałasiński). Druk jego ukończono już w lutym (redakcja otrzymała egzemplarz sygnałny 20 lutego, co odnotował w swoim diariuszu Józef Chałasiński jako ważny fakt w jego życiu). „Czasopismo - informuje Redakcja - poświęcone socjologii kultury i zagadnieniom kultury współczesnej pragnie połączyć socjologiczne dociekania teoretyczne i metodologiczne z systematyczną obserwacją przeobrażeń kultury dokonujących się w naszym kraju”. Pismo otwierał głośny artykuł pióra Józefa Chałasińskiego *Drogi i bezdroża socjalizmu w nauce polskiej (1949-1954)*., będący próbą rozliczenia ze stalinizmem w socjologii polskiej.

Od Redakcji. „Kultura i Społeczeństwo” 1957, nr 1, s. 3; *Jak powstawała „Kultura i Społeczeństwo”*. *Fragmety dzienników Józefa Chałasińskiego*. „Kultura i Społeczeństwo” 1996, nr 3, s. 157-163.

[IV]

Zakład Historii Filozofii i Myśli Społecznej IFiS PAN podjął wydawanie pisma „Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej”. Pismo ma ukazywać się nieperiodycznie (planowano 2-3 tomy rocznie), prezentując artykuły i materiały źródłowe z zakresu historii filozofii i myśli społecznej.

Encyklopedia Współczesna, 1958, s. 41.

[IV]

Kończąc omówienie wydanych przed rokiem *Dzieł* Stefana Czarnowskiego, Andrzej Zajączkowski napisał: „Dobrze się stało, że Czarnowski został przy-

pomniani, dobrze będzie, jeśli zapoczątkuje on serię najwybitniejszych przedstawicieli humanistyki polskiej - zarówno bliskich nam jak i dalekich. Przede wszystkim kolej na Krzywickiego i Znanieckiego.

„Kultura i Społeczeństwo” 1957, nr 1, s. 182.

[IV]

W trzeciej dekadzie kwietnia rozpoczęto kolportaż (nakład 1345 egzemplarzy) tomu IX wznowionego po ośmioletniej przerwie „Przeglądu Socjologicznego” (oddany był do składania 23 lipca 1956 roku, podpisany do druku 10 stycznia 1957 roku). We wprowadzającym do tomu słowie *Od Redakcji*, m.in. czytamy: „Ciągłość zainteresowań i przekonanie o tym, że naukowy rozwój socjologii leży w interesie całej humanistyki, wiąże tę publikację nie tylko z powojennym łódzkim >Przeglądem Socjologicznym<, lecz także z przedwojennym >Przeglądem Socjologicznym<, którego pierwszy tom (kwiecień 1930 – marzec 1931) pod redakcją Floriana Znanieckiego obchodzi w tym roku swoje 25-lecie. Reaktywowane pismo, będące rocznikiem Polskiego Instytutu Socjologicznego, ukazało się w ramach wydawnictw Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. Jego redaktorem naczelnym był prof. Józef Chałasiński, a skład redakcji stanowili ponadto mgr Krystyna Chałasińska, doc. Jan Lutyński, mgr Waław Piotrowski, doc. Antonina Kłoskowska, doc. Stefan Nowakowski i prof. Jan Szczepański”.

J. Chałasiński: *Od Redakcji*. „Przegląd Socjologiczny” 1957 t. XI, s. 10.

[27 IV]

Sekcja Studiów Uniwersyteckich Rady Głównej przy Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego opiniuje wnioski Rad Wydziałów UW, UŁ i UJ w sprawie reaktywowania studiów socjologicznych. Jednomyślnie poparto wniosek UW, „gdzie jest pięciu samodzielnych pracowników nauki [oraz UŁ], gdzie jest 2 profesorów i 2 docentów”, zaś z UJ przyjęto warunkowo, postulując uruchomienie studiów, „gdy zostanie załatwione przeniesienie profesora P. Rybickiego do Krakowa, który byłby drugim profesorem obok K. Dobrowolskiego”. Zwrócono się do profesorów S. Ossowskiego i J. Hochfelda o pokierowanie pracami nad przygotowaniem programów studiów socjologicznych.

AAN, MSzW, sygn. 665, akta Rady Głównej.

[30 IV]

W Warszawie odbyło się pierwsze z trzech spotkań profesorów seminariów i instytutów teologicznych (Józef Majka, Jan Piwowarczyk, T. Ślipko i Karol Wojtyła), którzy podjęli dyskusję o nauczaniu przedmiotów społecznych, w tym

także socjologii. Efektem ich pracy była m.in. propozycja wprowadzenia do programów kształcenia kleryków 5-6 godzin wykładów z zakresu encyklopedii ekonomii i socjologii, etyki społecznej, katolickiej nauki społecznej, filozofii społecznej i socjologii stosowanej. Postulowano przy tym wiązanie nauk społecznych z teologią moralną oraz z problemami duszpasterstwa.

K. Wojtyła: *Program wykładów nauk społecznych w seminariach i instytutach teologicznych w Polsce*. Roczniki Teologiczno-Kanoniczne 1961, t. 8, z. 3, s. 65-6.

[9 V]

W Opolu rozpoczyna działalność naukowo-badawczą Instytut Śląski (dyr. Roman Lutman). Na jego strukturę złożyło się osiem sekcji, w tym Sekcja Socjografii, której kierownictwo powierzono doc. Stefanowi Golachowskiemu.

J. Glensk: *Początki Instytutu Śląskiego w Opolu*. W: *Instytut Śląski 1934-1994*. Red. K. Heffner. Opole 1994 s. 41-48; Golachowski Stefan: *Wznowienie badań socjograficznych na Śląsku*. Opole 1957 Instytut Śląski 4 s.

[15-18 V]

Na odbywającym się w Warszawie IX Plenum KC PZPR sformułowano postulat walki z dogmatyzmem i rewizjonizmem. Gomułka stwierdził, iż „Partia nie może się zgodzić, aby w jej łonie powstały jakiegokolwiek grupy frakcyjne, bez względu na ich nazwę. (...) I dalej – „niektórzy członkowie partii reprezentujący środowiska intelektualne i twórcze [wymieniono nazwiska Leszka Kołakowskiego, Romana Zimanda i Wiktora Woroszyńskiego] zgubili się ideologicznie, zagubili marksizm-leninizm, zagubili socjalizm w swojej działalności „poszukiwawczej” za nowymi drogami do socjalizmu.

Węzłowe problemy polityki partii. Referat wygłoszony przez W. Gomułkę na IX Plenum KC PZPR w dniu 15 maja 1957 r. W: W. Gomułka: *O naszej partii*. Warszawa 1968, s. 315-16.

[27 VI]

Sekcja Studiów Uniwersyteckich Rady Głównej przy Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego podjęła dyskusję nt. młodzieży studiującej. W podsumowaniu obrad, przewodniczący Sekcja prof. Kazimierz Ajdukiewicz, powiedział m.in.: „Aby leczyć, trzeba postawić diagnozę. Nasza znajomość stanu moralnego młodzieży nie jest oparta na systematycznych studiach - to są tylko dorywcze spostrzeżenia. Byłoby rzeczą wskazaną, ażeby ten stan moralny młodzieży systematycznie zbadać. Są specjaliści, którzy niech tym się zajmą - socjologowie, którzy mają swoje wyrobione metody w tym kierunku. Myślę, że można by tu zastosować metodę ankietową (...). Nasza Sekcja dysponuje funduszami na prace

zlecone. My moglibyśmy zlecić (...) prowadzenie badań nad obrazem etycznym naszej młodzieży”.

AAN, MSzW, sygn. 665 akta Rady Głównej

[VI]

„Chcemy powitać z radością – pisze Zbigniew Herbert – odrodzenie socjologii jako dyscypliny naukowej, czy raczej przywrócenie jej praw publicznych. Tym bardziej, że jest to zwycięstwo wywalczone, a nie darowane. Pamiętamy doniosły głos uczonych tej dyscypliny w ogólnonarodowej dyskusji w latach 1955-56, że przypomnę tylko artykuł Stanisława Ossowskiego *Taktyka i kultura*. Pamiętamy także, że socjologowie (...) występowali jako biegli w procesie poznańskim (...). Mamy nadzieję, że wpływ socjologii będzie się rozszerzał. Zbyt długo pozbawieni byliśmy wiedzy o aktualnych procesach społecznych, kształtowaniu się nowego oblicza wsi i miast, o dziejach „wielkiej migracji żyjącej dziko i wbrew kaznodziejom” - abyśmy mogli zrezygnować z głosu nauki. Koniec wróżenia z mętów źle pojętej doktryny. Pora na ankiety, badania terenowe, statystykę i ostrożne wnioski”.

zh [Zbigniew Herbert]: *Na powrót socjologii*. „Twórczość” 1957, nr 6, s. 167-8.

[30 VII]

Zarządzeniem Ministra Szkolnictwa Wyższego w sprawie zmian organizacyjnych w uniwersytetach powołuje się następujące katedry socjologii:

Uniwersytet Warszawski: Katedra Socjologii (prof. zwyczaj. Stanisław Ossowski), Katedra Socjologii Stosunków Politycznych (prof. nadzw. Juliusz Hochfeld), Katedra Socjografii (doc. Stefan Nowakowski);

Uniwersytet Jagielloński: Katedra Etnografii Ogólnej i Socjologii (prof. zw. Kazimierz Dobrowolski), Katedra Socjologii i Demografii (prof. nadzw. Paweł Rybicki);

Uniwersytet Łódzki: Katedra Socjologii (prof. zwyczaj. Józef Chałasiński, prof. nadzw. Jan Szczepański, doc. Antonina Kłoskowska, doc. Jan Lutyński);

Uniwersytet Wrocławski: Katedra Socjologii (nie obsadzona).

Dz. Urz. Min. Szk. Wyż. i CKK nr 9 z dn. 20 VIII 1957 r.; *Przywrócenie studiów socjologicznych*. *Z Nińq Assorodobraj rozm. A. Kruczkowski*: „Trybuna Ludu” 1957, nr 87, s. 4.

[4 IX]

Polscy socjologowie uzyskują stypendia w instytucjach naukowych Stanów Zjednoczonych i Europy Zachodniej. Prof. Józef Chałasiński jako zastępca Sekretarza Naukowego PAN wystosował pismo do Biura Paszportów, w którym m.in.: „prosimy o przyspieszenie wydania paszportu mgr Aleksandrowi Matejce,

który udaje się do USA jako stypendysta Population Council w Nowym Yorku. Okres stypendialny już rozpoczął się 1 września bieżącego roku i dalsze opóźnienie wyjazdu mgr Matejki jest wysoce niewskazane. Chodzi zarówno o względy prestiżowe (mgr Matejko jest jednym z pierwszych stypendystów, za którym wyjedzie szereg dalszych), jak też ze względu na dobro nauki.”

Arch. IS UMK, spuścizna Józefa Chałasińskiego

[7 IX]

Przebywający w Polsce profesor Fernand P. Braudel z College de France, wygłosił w Instytucie Historycznym UW wykład *Historia i socjologia*.

„Kultura i Społeczeństwo” 1957, nr 4, s. 204.

[IX]

Grupa socjologów (Stefan Nowak, Anna Pawełczyńska, Zofia Józefowicz i inni) z Katedry Socjologii UW, kierowanej przez Stanisława Ossowskiego, podjęła badania ankietowe na ideologią społeczną studentów Warszawy.

S. Nowak: *Studenci Warszawy - uwagi o problematyce i metodzie badań*. W: *Studenci Warszawy. Studium długofalowych przemian, postaw i wartości*. Praca zbiorowa pod red. S. Nowaka. Warszawa 1991, s. 15-23; Sułek A.: „*Studenci Warszawy*” po trzydziestu latach. W: tamże, s. 673-83.

[6-7 XI]

Odbywa się konferencja programowa Sekcji Socjograficznej Instytutu Śląskiego w Opolu, przy współudziale Zakładu Socjologii i Historii Kultury PAN. Socjologowie, etnografowie i demografowie dyskutowali projekt badań nad ludnością Śląska. Wprowadzenia dokonali prof. Józef Gajek i doc Stefan Golachowski.

S. Golachowski: *Wznowienie badań socjograficznych na Śląsku*. Komunikaty Instytutu Śląskiego w Opolu. Opole 1957, nr 3, s. 4; Tenże: *Badania socjograficzne na Śląsku*. „Przegląd Zachodni” 1958, nr 1, s. 166-67.

[XI]

Ukazuje się pierwszy numer nowego dwumiesięcznika „Studia Filozoficzne”, jako organ pionu filozoficznego Instytutu Filozofii i Socjologii PAN. Stanowił on zapowiedź odrodzenia filozofii w Polsce oraz także socjologii, będąc zarazem alternatywą wobec stalinowskiej „Myśli Filozoficznej”. W nocy Redakcja zapowiada „publikacje prac z zakresu wszystkich dyscyplin filozofii, logiki, teorii poznania, teorii i metodologii nauk, teorii moralności, estetyki, teorii kultury, dodając, iż udzieli łamów pisma różnym żywotnym obecnie kierunkom i stylom myślenia filozoficznego w granicach określonych rygorami poprawności na-

ukowej i zasadami myślenia racjonalnego. Pismo, chętnie udostępniające miejsca publikacji z zakresu teorii i metodologii socjologii, otwiera tekst pióra Tadeusza Kotarbińskiego pt.: *Filozof* (s. 4-16). Zaopatrzony on został w informację, iż treść jego stanowi streszczenie wykładu wygłoszonego zimą 1947 roku [!]. Kolejny artykuł w piśmie to Stanisława Ossowskiego *Pojęcie klasy społecznej* (s. 17-35).

Od redakcji. „Studia Filozoficzne” 1957, nr 1, s. 1.

[XI]

Do księgarń trafia książka Stanisława Ossowskiego: *Struktura klasowa w społecznej świadomości.*, która wywoła wkrótce ożywioną dyskusję, mającą zarówno charakter merytoryczny, jak i też ideologiczny (zob. rok 1958 w następnym tomie „Przeglądu Socjologicznego”).

[13 XII]

W Warszawie obraduje Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Sekcji Socjologicznej Polskiego Towarzystwa Filozoficznego z następującym porządkiem obrad [za tekstem zaproszenia do udziału w Zgromadzeniu z dnia 6 grudnia 1957 roku]:

1. Rozpatrzenie wniosku Zarządu Sekcji Socjologicznej w sprawie rozwiązania Sekcji;
2. Rozpatrzenie wniosku Zarządu Sekcji w sprawie powołania Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, uchwalenia statutu i wyboru władz PTS;

Po Walnym Zgromadzeniu prof. dr Maria Ossowska wygłosi odczyt pod tytułem: „Bernard Mandeville jako socjotechnik”.

Program zrealizowano, wybierając m.in. Tymczasowy Zarząd PTS, w skład którego weszli: prof. Jan Szczepański (35 głosów), prof. Józef Chałasiński (33 głosy), doc. Antonina Kłoskowska (32 głosy), mgr Stefan Nowak (31 głosów), prof. Nina Assorodobraj (26 głosów), doc. Jan Lutyński (26 głosów), mgr Jan Strzelecki (24 głosy) i mgr Zygmunt Pióro (20 głosów). Przewodniczącym wybrano przez aklamację prof. Stanisława Ossowskiego.

Tekst zaproszenia z 6 XII 1957 roku. (Zbiory własne); N. Kraśko: *Historia Polskiego Towarzystwa Socjologicznego*. W: *Z dziejów Polskiego Towarzystwa Socjologicznego*. T. I: Materiały i wspomnienia. Zebrała E. Tarkowska. Warszawa 1997, ZG PTS (maszynopis).

[XII]

Ukazuje się tom pierwszy *Dzieł* Ludwika Krzywickiego, będący, począwszy od roku 1956, drugą już edycją pism zebranych klasyka socjologii polskiej. Tom zawierający niepublikowane dotąd dzieło pt. *Pierwociny więzi społecznej*, został zredagowany przez Jana Lutyńskiego (on też jest autorem *Posłowia*, s. 779-804).

□

Po raz pierwszy odwiedza Polskę Charles Wright Mills (kolejne wizyty złożył w 1959 i 1961 roku).

„Studia Socjologiczne” 1962, nr 4, s. 233.

Ważniejsze pozycje wydawnicze:

Krzywicki Ludwik: *Dzieła t. I: Pierwociny więzi społecznej*. Warszawa 1957, PWN, 806 s.

Krzywicki Ludwik: *Idea a życie. Z wczesnej publicystyki*. Wyboru dokonał, przedmową i przypisami opatrzył Henryk Holland. Warszawa 1957, PWN, XCVIII, 614 s.

Krzywicki Ludwik: *Wspomnienia. T. I*. Warszawa 1957, „Czytelnik”, 451 s.

Hertz Aleksander: *Amerykańskie stronnictwa polityczne (Mechanizm demokracji)*. Paryż 1957, Instytut Literacki, 320 s., Biblioteka Kultury tom XXIV.

Nowakowski Stefan: *Adaptacja ludności na Śląsku Opolskim*. Poznań 1957, 166 s.

Ossowski Stanisław: *Struktura klasowa w społecznej świadomości*. Łódź 1957, Ossolineum, 186 s.

Szczepański Jan: *Inteligencja i społeczeństwo*. Warszawa 1957, KiW, 110 s.

Znamierowski Czesław: *Oceny i normy*. Warszawa 1957, PWN, 628 s.

Przekłady na język polski:

Malinowski Bronisław: *Życie seksualne dzikich w północno-zachodniej Melanezji*. Warszawa 1957 PWN LIII, 520 s.

1967 [40 lat temu]

□

W dokonanym posumowaniu osiągnięć rozwoju kadrowego socjologii polskiej za 1960-66, stwierdza się następujące fakty:

1. Nadano 78 stopni doktora socjologii (w tym 31 na UW i 10 w IFiS PAN);

2. Nadano 30 stopni doktora habilitowanego socjologii (w tym 10 na UW i 10 w IFiS PAN).

AAN, KC PZPR, Wyd. Nauki i Oświaty, sygn. 237/XVI-391

[15 I]

Artykuł Bogdana Molińskiego pt.: „*Eksplozja socjologii*” (Kierunki nr 3 s. 1, 4-5) wywołuje dyskusję, toczącą się przez ponad 3 miesiące na łamach „Kierun-

ków” i „Argumentów”. Autor tego tekstu krytycznie odniósł się do pochlebnych słów Jana Szczepańskiego o stanie, rozwoju i sukcesach socjologii polskiej, wypowiedzianych w trakcie udzielania wywiadu Maciejowi Wierzyńskiemu dla „Kultury” (*Potrzeba wyobraźni socjologicznej*. Rozmowa z prof. dr Janem Szczepańskim. *Kultura* 1966 nr 49 s. 1) Polemika: Z. Bauman: *Stanisław Ossowski a sarmatyzm*. *Kierunki* nr 5, s. 10-11; B. Moliński: *Kapitan Nut a socjologia*. *Kierunki* nr 5, s. 10-11; J. Orlik i inni: *Głowa a dzban*. *Kierunki* nr 8, s. 11; M. Drogomir: *Po owocach poznajcie je*. *Kierunki* nr 9, s. 1, 3; Ponadto: R. Turski: *Eksplozja nie tylko socjologii*. *Argumenty* nr 7, s.1, 3; R. Turski: *Taktyka i nauka*. *Argumenty* nr 8, s. 5-6; R. Świerkowski i inni: *Po „Eksplozji socjologii”*. *Kierunki* nr 11, s. 11, nr 12, s. 5, 11; B. Moliński: *O „Eksplozji socjologii” raz jeszcze*. *Kierunki* nr 15, s. 1, 6;

[20 III]

Na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UAM w Poznaniu zdaje kolokwium habilitacyjne z etnografii dr Krzysztof Kwaśniewski. Podstawę przewodu stanowiła rozprawa pt. *Adaptacja i integracja kulturowa ludności Śląska po II wojnie światowej*.

Katalog rozpraw doktorskich i habilitacyjnych. Warszawa 1968.

[1 IV]

W Warszawie powstaje Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych (ODiSS).

A. Friszke: *Opozycja polityczna w PRL 1945-1980*. Londyn 1994, s. 220-21.

[7 IV]

Odbywa się zebranie organizacyjne zespołu socjologów Katedry Socjologii Ogólnej Wydziału Filozoficznego UW, inaugurujące działalność Pracowni Antropologii Polski Ludowej. Inicjatorem i kierownikiem Pracowni był doc. Zygmunt Bauman, zaś podstawową grupę pracowników stanowili Andrzej Tyszka (sekretarz Pracowni), Elżbieta Neyman, Renata Siemieńska, Krzysztof Makulski, Aleksandra Jasińska-Kania, Krzysztof Zagórski, Winnicjusz Narojek, Waldemar Siemiński, Karol Jakbowicz, Edward Koniński. Celem Pracowni było podjęcie badań antropologicznych współczesnego społeczeństwa polskiego.

E. Tarkowska: *Koniec i początek, czyli próba antropologii społeczeństwa polskiego*. W: *Powroty i kontynuacje*. Zygmuntowi Baumanowi w darze. Red. E. Tarkowska. Warszawa 1995, s. 9-21.

[24 V]

Na Wydziale Teologicznym KUL odbywa się kolokwium habilitacyjne ks. dr Władysława Piwowarskiego. Przedstawił on rozprawę pt.: *Religijność katolików południowej Warmii. Studium z socjologii religii*. Recenzentami byli profesorowie: Józef Chałasiński (UW), Jan Turowski i ks. prof. Mieczysław Żywczyński. Po

upływie półtora roku otrzymał stopień docenta socjologii w następstwie zatwierdzenia habilitacji przez Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego.

J. Kondziela, J. Mariański: *Życie i działalność dydaktyczno-naukowa ks. prof. W. Piwowarskiego*. W: Kościół w służbie człowieka. Olsztyn 1990, s. 9.

[7 VI]

Zmarł w Warszawie Edward Strzelecki, profesor Szkoły Głównej Planowania i Statystyki, w okresie Drugiej Rzeczypospolitej współpracownik Instytutu Gospodarstwa Społecznego oraz Instytutu Spraw Społecznych (współautor wielu podstawowych opracowań socjograficznych IGS), specjalista w zakresie polityki społecznej (zagadnienia ludnościowe i komunalne), demograf i statystyk.

A. Andrzejewski A.: *Edward Strzelecki*. „Kultura i Społeczeństwo” 1967, nr 4, s. 3-5; E. Rosset: *Wspomnienie o Edwardzie Strzeleckim*. „Studia Demograficzne” 1968, z. 16, s. 123 -4; *Edward Strzelecki*. Biuletyn IGS, 1967, nr 3/4, s. 7-8.

[14 VI]

Tematyka obrad socjologów partyjnych w Wydziale Nauki i Oświaty KC PZPR, dotyczyła kondycji socjologii polskiej. Wprowadzenia do dyskusji dokonał Władysław Markiewicz, w ocenie którego stan socjologii w PRL jest dobry:

1. Mimo trudnej sytuacji wyjściowej (1945-55), w latach 1956-67 rozwój socjologii w Polsce „jest imponujący (...), określane często, i nie bez racji, mianem >eksplozji socjologii<”;

2. Socjologia dopracowała się dobrze rozwiniętej „oprawy instytucjonalnej”;

3. Bardzo dobry jest stan bazy czasopiśmienniczej socjologii – „Studia Socjologiczne”, „Przegląd Socjologiczny”, „Studia Socjologiczno-Polityczne”, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, „Roczniki Socjologii Wsi”, „Przegląd Zachodni”, „Zeszyty Badania Rejonów Uprzemysławianych”, „Więś Współczesna”;

4. Dynamika awansów, mierzonych doktoratami i habilitacjami jest zadowalająca;

5. Widącą rolę w rozwoju socjologii polskiej odgrywa Instytut Filozofii i Socjologii PAN, choć jego działalność winna być poddana dyskusji i powinny być podjęte kroki zmierzające do reorganizacji tej placówki;

Jednak kilka zjawisk w socjologii polskiej niepokoi:

1. Istnieje duża dysproporcja w rozwoju socjologii pomiędzy Warszawą a innymi miastami. Jest ona „chyba najdrastyczniejsza ze wszystkich dyscyplin naukowych”;

2. Zbyt wolno przyznaje się w socjologii tytuły profesorskie, co „stoi w jasnym przeciwieństwie do ogólnej dynamiki rozwoju socjologii”. Świadczy

to, iż „socjologowie nie należą do grona najbardziej ukochanych dzieci Partii i władzy ludowej”;

3. Skromny jest rejestr prac naukowych, które zdobyły uznanie w socjologii światowej, a w wielu publikacjach powielane są znane tezy i fakty.

AAN, KC PZPR, Wydział Nauki i Oświaty, sygn. 237/XVI-391

[27 VI]

Na Wydziale Filozoficznym UW odbywa się kolokwium habilitacyjne Jana Malanowskiego na podstawie przedstawionej pracy *Stosunki klasowe i różnice społeczne w mieście*.

[26 IX]

Zmarł w Poznaniu Czesław Znamierowski (pochowany został na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie), profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (teoria państwa i prawa, socjologia, etyka, tłumacz).

J. Gidyński: *Czesław Znamierowski*. „Kultura” (Paryż) 1968, nr 4, s. 124-9; T. Kotarbiński: *Wspomnienie o Czesławie Znamierowski*. „Ruch Filozoficzny” 1968, nr 4, s. 295-8; A. Łopatka: *Czesław Znamierowski 8 V 1888-26 IX 1967*. „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1967, z. 4, s. 343-6; N. Lubnicki: *Czesław Znamierowski - sylwetka uczonego i myśliciela*. „Studia Filozoficzne” 1968, nr 2, s. 53-60; L. Nowak: *Czesław Znamierowski. (1888-1967)*. „Studia Filozoficzne” 1968, nr 1, s. 233-5; Z. Ziemiński: *Czesław Znamierowski (1888-1967)*. „Państwo i Prawo” 1967, z. 12, s. 1017-21.

[25 X]

Kolejne już w tym roku obrady Sekcji Socjologicznej przy Wydziale Nauki i Oświaty KC PZPR, poświęcone są współpracy socjologii polskiej z socjologia zachodnią. Wprowadzenia do dyskusji dokonał Jerzy J. Wiatr. Sytuację w tym zakresie ocenił pozytywnie:

1. Doszło u nas do uzupełnienia wiedzy nt. współczesnych teorii socjologicznych;

2. Prowadzono polemikę ze stanowiska niemarksistowskimi „z bliskiego dystansu”, tj. przy dobrej dziś znajomości stanowiska strony przeciwnej;

3. Udało się „przybliżyć ludzi postępowych [Zachodu] do naszych stanowisk”;

4. Poznawano kapitalizm „z pierwszej ręki”.

Dostrzegł też, i wypunktował, niedomagania:

1. Rozwijana jest współpraca z USA i RFN „w stopniu nadmiernym”, przy niedostatecznej z Francją i krajami skandynawskimi;

2. W wyjazdach zagranicznych na Zachód dostrzega się „chroniczne uprzywilejowanie Warszawy”. Od roku 1962 na łączną liczbę 32 wyjazdów długoterminowych (1 rok i więcej) aż 29 to socjologowie z Warszawy;

3. Opiniowanie osób wyjeżdżających „wymaga znacznie większej czujności i jeszcze staranniejszego (...) doboru osób”.

Wystąpienie swoje zakończył J. J. Wiatr wnioskiem, iż „zdolność do krytycznej oceny socjologii burżuazyjnej winna być - dla całego środowiska socjologicznego i poszczególnych jego członków – miernikiem dojrzałości do prowadzenia szerokich kontaktów naukowych z Zachodem”.

AAN, KC PZPR, Wydział Nauki i Oświaty, sygn. 237/XVI-391

[2-4 XII]

Drugą Ogólnopolską Konferencję Socjologów Partyjnych (Zakopane) otwierają trzy referaty: Jerzego J. Wiatra: *Żywotność marksizmu w socjologii polskiej*, Włodzimierza Wesołowskiego: *Marksistowska teoria klas i świat współczesny*, Stanisława Widerszpila: *Krytyczne uwagi o stanie teorii z zakresie struktury społecznej społeczeństwa socjalistycznego*. W spotkaniu wzięli udział partyjni socjologowie, wyłącznie samodzielni pracownicy nauki oraz kilku doktorów z wyróżniającym się dorobkiem naukowym. Na 44 zaproszonych socjologów do Zakopanego przybyło 35 osób. Obserwowana w bieżącym roku intensyfikacja oddziaływań kierownictwa Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR (organizator konferencji) na środowisko partyjnych socjologów ma swe źródło w postrzeganej niesubordynacji tego środowiska, gdzie „naukowe poszukiwania – według oceny tow. Heleny Krysaneki – nie zawsze z partyjnego punktu widzenia są słuszne”. Ocenę tę odnoszono w szczególności do sposobu postrzegania i badania przez socjologów problematyki struktury społecznej. Nic też dziwnego, że referat Wesołowskiego mógł być wygłoszony dopiero po „dodatkowej konsultacji [autora] z tow. Andrzejem Werblanem” (kierownik Wydziału). Dyskusja podczas konferencji koncentrowała się wokół dwóch zagadnień: „Co to konkretnie znaczy być marksistą w socjologii?”, „Jaki jest dopuszczalny dla marksisty margines różnic poglądów i stanowisk?” Dominowało przekonanie - zdaniem tow. Krysaneki – iż „same założenia teoretyczne to nie wszystko [w socjologii marksistowskiej], że główną rzeczą jest akceptowanie systemu socjalistycznego i osobiste zaangażowanie ideowe badacza”. W notatce tej zamieszczono jednak uwagę, iż niektórzy dyskutanci wyrażali obawy przed schematycznym podziałem „marksista – nie marksista”, a nawet „przestrzegali przed biciem pałką”. W rzeczywistości przebieg dyskusji ujawnił głębokie pęknięcie ideowej jedności socjologów partyjnych, gdzie obok „zarliwych marksistów par-

tyjnych”, co charakterystyczne, socjologów z drugiej ligi, coraz śmielej ujawniali się dyskutanci wyrażający sceptycyzm wobec sensu uprawiania nauki włączanej w gorset doktryny. Autorka notatki, dokonująca wyraźnie retuszu swojego sprawozdania, zdobyła się jednak na stwierdzenie, iż „dyskusję charakteryzowało szczególnie duże napięcie emocjonalne i wyczuwany pesymizm”.

Arch. IS UMK, Magnetonowy zapis przebiegu konferencji; AAN, KC PZPR, Wydział Nauki i Oświaty, sygn. 237/XVI-421 – notatka H. Krysanki.

[28 XII]

Zmarł w Hollis (stan Nowy Jork), będąc w pełni sił twórczych, Józef Obrębski, profesor Long Island University w Nowym Jorku, doktorant Bronisława Malinowskiego, w okresie Drugiej Rzeczypospolitej badacz zagadnień narodowościowych Polesia, pracownik Instytutu Badań Spraw Narodowościowych, Państwowego Instytutu Kultury Wsi, wykładowca Wolnej Wszechnicy Polskiej, w latach 1945-47 Uniwersytetu Łódzkiego.

Antoniewicz J., Nowakowski S.: *Józef Obrębski (1905-1967)*. Acta Baltico-Slavica 1970, t. 7, s. 364-6; Chałasińska K., Chałasiński J., Nowakowski S.: *Józef Obrębski 1905-1967*. „Przegląd Socjologiczny” 1968, t. XXII/2, s. 13 -5; Gross F.: *In Memoriam Jozef Obrębski. Feb. 18, 1905-Dec. 28, 1967*. „The Polish Review” 1968, Vol. 13, No. 2 p. 97-9; Nowakowski S.: *In Memory of Józef Obrębski (1905-1967)*. „Polish Sociological Bulletin” 1968, nr 2, s. 5-6.

[XII]

W ostatnich dniach roku wychodzi (wydana przez Książkę i Wiedzę, w nakładzie 1800 egzemplarzy) książka Stanisława Kozyr-Kowalskiego pt. *Max Weber a Karol Marks. Socjologia Maxa Webera jako „pozytywna krytyka materializmu historycznego”*.

[]

W roku 1967 UW wydał 34 dyplomy magistrów socjologii. W r. ak. 1966/67 studiowało socjologię na UW: rok I – 79 osób, II – 81, III – 61, IV – 68, V – 51.

Roczniki UW 1968-1969.

Ważniejsze pozycje wydawnicze:

Dobrowolski Kazimierz: *Studia z pogranicza historii i socjologii*. Wrocław 1967, Ossolineum, 268 s.

Hertz Aleksander: *Szkice o ideologiach*. Paryż 1967, 160 s.

Jarosz Maria: *Samorząd robotniczy w przedsiębiorstwie przemysłowym*. Warszawa 1967, PWE, 290 s.

Janiszewski Ludwik: *Rybacy dalekomorscy. Studium socjologiczne*. Poznań 1967, Instytut Zachodni, [] s.

Jordan Zbigniew: *The Evolution of Dialectical Materialism. A Philosophical and Sociological Analysis*. London 1967, XVI, 490 s.

Kobieta. Praca. Dom. Problemy pracy zawodowej kobiet i rodziny współczesnej. Red. A. Kłoskowska i Jerzy Piotrowski, Warszawa 1967, s.

Kozyr-Kowalski Stanisław: *Max Weber a Karol Marks Weber. Socjologia Maxa Webera jako „pozytywna krytyka materializmu historycznego*. Warszawa 1967, Książka i Wiedza 542 s.

Krzywicki Ludwik: *Dziela. T. 8: Kwestia rolna. Przełom w produkcji środków spożywczych w drugiej połowie XIX wieku*. Warszawa 1967, 435 s.

Malanowski Jan: *Stosunki klasowe i różnice społeczne w mieście*. Warszawa 1967, PWN, 351 s.

Malewski Andrzej: *Verhalten und Interaktion. Die Theorie des Verhaltens und das Problem der sozialwissenschaftlichen Integration*. Tübingen 1967, XIX, 157 s.

Młode pokolenie wsi Polski Ludowej. Pamiętniki i studia. T.4: Od chłopca do rolnika. Wybór, opracowanie i wstęp Eugenia Jagiełło-Łysiowa. Warszawa 1967, LSW, 701 s.

Narojek Winnicjusz: *System władzy w mieście. Studium monograficzne*. Wrocław 1967, Ossolineum, 274 s.

Nowakowski Stefan: *Narodziny miasta*. Warszawa 1967, PWN, 434 s.

Oleńdzki Michał: *Dojazdy do pracy. Zagadnienia społeczne i ekonomiczne na przykładzie rejonu plockiego*. Warszawa 1967, 210 s.

Ossowski Stanisław: *Dziela T.3: Z zagadnień psychologii społecznej*. Warszawa 1967, PWN, 431 s.

Ossowski Stanisław: *Dziela T.4: O nauce*. Warszawa 1967, PWN, 392 s.

Preiss Anna: *Zawód a praca kobiet*. Warszawa 1967, 209 s.

Procesy urbanizacyjne w powojennej Polsce. Red. S. N. W. 1967 s.

Poznań. Społeczno-przestrzenne skutki industrializacji. Red. J. Ziółkowski. W.1967 s.

Przemiany społeczne na Ziemiach Zachodnich. Red. Władysław Markiewicz i Paweł Rybicki. Poznań 1967, Instytut Zachodni.

Rosset Edward: *Ludzie starzy. Studium demograficzne*. Warszawa 1967, 467 s.

Rudzki Jerzy: *Zafascynowani telewizją. Socjologiczne studium telewizji wśród młodzieży*. Wrocław 1967, Ossolineum, 285 s.

Sadaj Bolesław: *Nauczyciel-zawód-środowisko*. Warszawa 1967, 279 s.

Sulimirski Jerzy: *Procesy urbanizacji w strefie podmiejskiej Krakowa. Studium socjologiczne*. Wrocław 1967, Ossolineum, 160 s.

Szczepański Jan: *Elementarne pojęcia socjologii*. Warszawa PWN, 1967, 256 s. (Wyd. 4, poszerzone).

Szczepański Jan: *Socjologia. Rozwój problematyki i metod*. Warszawa 1967, PWN, 414 s. (Wyd. 2).

Wallis Aleksander: *Socjologia wielkiego miasta*. Warszawa 1967, PWN, 184 s.

Przekłady na język polski:

Malinowski Bronisław: *Argonauci zachodniego Pacyfiku*. Warszawa 1967, PWN, 662 s.

1977 [30 lat temu]

[25-27 I]

W Krakowie obraduje V Ogólnopolski Zjazd Socjologiczny, zorganizowany pod hasłem „Rozwój społeczeństwa polskiego a socjologia”. Odbił się on dopiero po 7 latach od daty zjazdu poznańskiego. Tyle bowiem czasu trwały negocjacje z władzami partyjnymi – przewodniczący PTS w latach 1972-76, Jerzy Szacki, wspominał okres przygotowań do Zjazdu, jako „ciągłe lawirowanie między chęcią działania a wymogami władzy, między tym, co się chciało robić, a tym, co możliwe było do osiągnięcia”.

Z dziejów Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Wspomnienia i materiały. Red. E. Tarkowska. Warszawa 1997, t. 1 maszynopis; A. Czermak: *Sprawozdanie z V Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego. Kraków 25-17 I 1977 r.* „Studia Socjologiczne” 1978, nr 1, s. 285-191; J. Mikułowski-Pomorski: *Krakowski zjazd socjologów*. „Życie Literackie” 1977, nr 8, s. 19.

[14 III]

Odbywa się kolokwium habilitacyjne dra Jerzego Mikułowski-Pomorskiego na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego. Podstawę przewodu stanowiła rozprawa pt. *Środki masowego komunikowania a problem więzi społecznej*.

Kita J., Pytlas S.: *Uniwersytet Łódzki w latach 1945-1995*. Łódź 1996.

[III]

Doroczna nagroda im. Stanisława Ossowskiego przyznana zostaje przez Polskie Towarzystwo Socjologiczne Andrzejowi Piotrowskiemu i Markowi Ziółkowskiemu za książkę *Zróżnicowanie językowe a struktura społeczna* (1976).

[22 V]

W Szczecinie powołano Sekcję Socjologii Morskiej Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Jej przewodniczącym został prof. Ludwik Janiszewski.

Z dziejów Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Materiały i wspomnienia. Red. E. Tarkowska. Warszawa 1997, s. 285.

[1 X]

W Akademii Medycznej w Gdańsku tworzy się, w ramach istniejącego tam Zakładu Filozofii i Socjologii Medycyny, Pracownię Socjologii Medycyny na czele z dr Markiem Latoszkciem.

M. Latoszek: *Zakład Socjologii i Psychologii Medycyny.* Annales Academiae Medicae Gedanensiss 1995, t. 25. Suplement 1: 50 lat Akademii Medycznej w Gdańsku. Wydział Lekarski. Instytut s. 217-228.

[6 X]

W Ottawie umiera profesor Zbigniew Jordan, filozof (logika i historia filozofii), politolog (sowieologia), socjolog, publicysta (zamieszczał krytyczne teksty o socjologii w Polsce na łamach paryskiej „Kultury”), profesor Carleton University Ottawa w Kanadzie.

J. Ostrowski: *Dorobek życiowy filozofa.* Roczniki Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie (Londyn) 1980/1981, t. 1 drugiej serii, s. 17-24; *Wspomnienia o Zbigniewie Jordanie* [S. L. Andrzejewski, A. Iwańska i T. Terlecki]. „Kultura” (Paryż) 1980, nr 11, s. 103-12.

[25-27 X]

W Warszawie odan południowych i północno-wschodnich”, którą poświęcono pamięci Kazimierza Moszybywa się w konferencja naukowa na temat: „Elementy wspólne w kulturze Słowińskiego i Józefa Obrębskiego. Organizatorem konferencji był komitet Słowianoznawstwa PAN i Katedra Etnografii UW.

Z. Sokolewicz: *Kierunki badań etnograficznych nad etnogenezą Słowian. Wprowadzenie do konferencji...* „Etnografia Polska” 1979, nr 2, s. 61-70.

[X]

Grupa partyjnych działaczy politycznych oraz partyjnych pracowników nauki (m.in. dwaj socjologowie: Jan Strzelecki i Jerzy Szacki), przesyłają list do Biura Politycznego KC PZPR, na ręce I Sekretarza Edwarda Gierka, wzywający partię do podjęcia gruntownych reform polityczno-społecznych i ekonomicznych.

„Dziś” 1991, nr 10, s. 85-89.

[X]

Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Socjologicznego składa protest przeciwko wzrastającym ingerencjom cenzury.

M. Fik: *Kultura polska po Jalcie. Kronika lat 1945-1981*. Londyn 1989, s. 605.

[X]

Główny Urząd Statystyczny przeprowadza ogólnopolską „Ankiętę Rodziną 1977”.

J. Berger: *Badania statystyczne na ziemiach polskich do 1918 r.* W: Obchody jubileuszowe 200-lecia statystyki polskiej i 75-lecia GUS. W. 1995, s. 199.

[X]

Ukazuje się pierwszy numer kwartalnika literackiego „Puls”, wydawanego poza zasięgiem cenzury. Numer pierwszy przynosi m.in. nie drukowany dotąd tekst Stanisława Ossowskiego (powstał na przełomie lat 1960/1961) pt. *Problematyka swobody słowa w dyskusjach naukowych*.

„Puls” 1977, nr 1.

[XI]

Ukazuje się artykuł *Działania pozorne* Jana Lutyńskiego, bezlitośnie okaleczony przez cenzurę, w którym autor podkreśla, iż do istoty działań pozornych należy „brak zgodności między tym, co się głosi lub zakłada, a tym, co rzeczywiście się realizuje. Z tym brakiem zgodności związany jest ściśle element fikcji i zakłamania” (s. 75).

J. Lutyński: *Działania pozorne*. „Kultura i Społeczeństwo” 1977, nr 2, s. 69-78.

[XI]

Powstaje inicjatywa „zorganizowania cyklu wykładów poza oficjalnymi instytucjami” na wzór działającego w okresie zaborów Latającego Uniwersytetu. Wśród pierwszych wykładowców znaleźli się socjologowie: Jan Strzelecki, Adam Stanowski, Andrzej Tyszka, Jerzy Jedlicki.

M. Fik: *Kultura polska po Jalcie. Kronika lat 1945-1981*. Londyn 1989, s. 607.

Ważniejsze pozycje wydawnicze:

Babiński Grzegorz: *Lokalna społeczność polonijna w Stanach Zjednoczonych Ameryki w procesie przemian*. Wrocław 1977, Ossolineum, 207 s.

Czapów Czesław: *Socjotechnika w zakładzie pracy*. Warszawa 1975, 303 s.

Koneczny Feliks: *O ład w historii. Z dodatkami o twórczości i wpływie Konecznego*. Londyn 1977, Wyd. Towarzystwa im. Romana Dmowskiego 68, 203 s.

Kurczewski Jacek: *O badaniu prawa w naukach społecznych*. Warszawa 1977, Wyd. UW, 172 s.

Kutrzeba-Pojnarowa Anna: *Kultura ludowa i jej badacze*. Warszawa 1977, LSW 319 s.

Młdzież w procesie przemian. Pod red. Aldony Jawłowskiej i Bogdana Gotowskiego. Warszawa 1977, PWN, 283 s.

Modzelewski Wojciech: *Naród i postęp. Problematyka narodowa w ideologii i myśli społecznej pozytywistów warszawskich*. Warszawa 1977, PWN, 243 s.

Nijkowski Mieczysław: *Etyczne problemy adaptacji społeczno-zawodowej nauczycieli*. Opole 1977, 143 s.

Nowakowska Irena: *Postawy społeczne wobec problemów kształcenia*. Warszawa 1977, 207 s.

Pacholski Maksymilian: *Florian Znaniecki .Społeczna dynamika kultury*. Warszawa 1977, PWN, 307 s.

Pióro Zygmunt: *Procesy rozwojowe aglomeracji. Z badań nad zachowaniami przestrzennymi mieszkańców aglomeracji warszawskiej*. Warszawa 1977, 274 s.

Polska myśl filozoficzna i społeczna. Red. Barbara Skarga. Warszawa 1977, Książka i Wiedza, t. 3, s. 298-377.

Wiatr Jerzy J.: *Socjologia stosunków politycznych*. Warszawa 1977, PWN, 573 s.

Wojciechowska A.: *Położenie materialne i uczestnictwo w kulturze a struktura społeczna*. Wrocław 1977, Ossolineum 267 s.

Przekłady na język polski:

Abel Theodore: *Podstawy teorii socjologicznej*. Warszawa 1977, PWN, 278 s.

Czy kryzys socjologii? Tłum. A. Bentkowska, M. Łukasiewicz, R. Pragłowska-Woydowa. K. Rosner, B. Szacka i J. Szacki. Wybrał i wstępem opatrzył Jerzy Szacki. Warszawa 1977, Czytelnik, 471 s.

1987 [20 lat temu]

[II]

W Paryżu ginie śmiercią tragiczną Janina Markiewicz-Lagneau (ur. w 1938), profesor Université René Descartes (Paris V), absolwentka i była asystentka socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, autorka m.in. pracy *La formation d'une pensée sociologique. La société polonaise de l'entre-deux-guerres* (Paris 1982).

A. Kwilecki: *Janina Markiewicz-Lagneau 1938-1987*. „Studia Socjologiczne” 1988, nr 1, s. 5-8

[23 III]

Przed Radą Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego zdaje kolokwium habilitacyjne dr Marek Latoszek, socjolog z Akademii Medycznej w Gdańsku. Jego pracę *Więzi i przejawy integracji w grupach i zbiorowościach społeczeństwa gdańskiego pod koniec lat siedemdziesiątych* (Gdańsk 1987) opinowali profesorowie: Andrzej Kwilecki, Brunon Synak i Andrzej Tymowski.

[26 III]

Umiera w Krakowie profesor Kazimierz Dobrowolski (żył 92 lata), profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, socjolog, etnograf i historyk. Pochowany został w grobowcu rodzinnym na cmentarzu Salwatorskim.

Bieńkowski W.: *Kazimierz Dobrowolski*. „Studia Historyczne” 1989, z. 1, s. 187-91; Kwaśniewicz W.: *Kazimierz Dobrowolski*. „Nauka Polska” 1992, nr 1/2, s. 203-7; Kwaśniewicz W.: *Kazimierz Dobrowolski*. „Kultura i Społeczeństwo” 1987, nr 4, s. 3-6; Sobczak J. B.: *Kazimierz Dobrowolski*. „Studia Socjologiczne” 1987, nr 3/4, s. 9-12; Wyrozumski J.: *Kazimierz Dobrowolski*. „Rocznik Krakowski” 1989, t. 55, s. 263-4; Wyrozumski J.: *Kazimierz Dobrowolski*. „Kwartalnik Historyczny” 1989, nr 2, s. 293-5.

[]

Zmarł w Poznaniu Józef Burszta (etnografia, socjologia wsi, historia społeczna wsi), profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, w latach 1936-39 pracownik Państwowego Instytutu Kultury Wsi w Warszawie

Bednarski J.: *Prof. dr Józef Burszta*. „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 1988, nr 2, s. 377-9; Biernacka M.: *Józef Burszta*. „Etnografia Polska” 1989, t. 33, z. 1, s. 225-30; Jackowski A.: *Józef Burszta*. „Polska Sztuka Ludowa” 1988, nr 3, s. 210-1; Jasiewicz J.: *Profesor Józef Burszta. Człowiek i dzieło*. Lud 1988, t. 72, s. 5-15; Kuczyński A.: *Profesor J.B.* „Literatura Ludowa” 1987, nr 4/6, s. 3-10.

[27-28 X]

Zorganizowana w Poznaniu przez Polskie Towarzystwo Socjologiczne oraz Instytut Socjologii UAM ogólnopolska konferencja nt. „Socjologia polska - tradycja i współczesność”, odbywa się w rocznicę powstania przed 30-tu laty PTS (13 XII 1957) i 60-ciu laty Polskiego Instytutu Socjologicznego (9 III 1928).

Kiełczewska E.: *Konferencja pt. „Socjologia polska - tradycja i współczesność”*. „Studia Socjologiczne” 1988, nr 2 s. 345-49; „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1988, z. 2, s. 338-41.

[10 XII]

W Studium Religioznawczym UW odbyło się zebranie organizacyjne nowej Sekcji Socjologii Religii PTS. Wzięło w nim udział 30 osób. Powołano zarząd Sekcji w składzie: ks. prof. Władysław Piwowarski (przewodniczący), prof. Edward

Ciupak, dr Lucjan Adamczuk i ks. doc. W. Zdaniewicz. Powstanie Sekcji stało się ważnym krokiem na drodze integracji polskiego środowiska socjologów religii.

L. Adamczuk: *Kronika Sekcji Socjologii Religii PTS 1987-1997*. W: Dzieje Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. T. 1: Materiały i wspomnienia. Red. E. Tarkowska. Warszawa 1997, s. 298-312.

Ważniejsze pozycje wydawnicze:

Badania nad ruchami społecznymi. Red. Ewa Lewicka-Banaszak, Piotr Marciniak i Wojciech Modzelewski. Warszawa 1987, Wyd. UW.

Cała Alina: *Wizerunek Żyda w polskiej kulturze ludowej*. Warszawa 1987, Wyd. UW, 244 s.

Carvalho Andra, Carvalho Paulo de: *Postawy mieszkańców Warszawy wobec grup etniczno-rasowych*. Warszawa 1987, Wyd. UW, 107 s.

Floreńska-Bukowska Irena: *Społeczno-kulturowe funkcje tradycji w społecznościach industrialnych Górnego Śląska*. Katowice 1987, Wyd. UŚ, 174 s.

Leoński Jacek: *Drogi życiowe i świadomość społeczna robotników polskich. Studium oparte na autobiografiach robotników*. Warszawa 1987, PWN, 196 s.

Lindenberg Grzegorz, Nowak Krzysztof: *Świadomość społeczna wobec kryzysu i konfliktu społecznego. Robotnicy i studenci Warszawy 1983-1984*. Warszawa 1987, Wyd. UW, 100 s.

VII Ogólnopolski Zjazd Socjologiczny. Materiały pod red. E. Wnuk -Lipińskiego. Warszawa 1987, Wyd. PTS, 739 s. (Nakł. 99 egz.).

Socjologia problemów społecznych. Prace Sekcji Socjologii Dewiacji i Kontroli Społecznej PTS. T. II. Red. Kazimierz Frieske. Wrocław 1987, Ossolineum.

Społeczeństwo polskie przed kryzysem w świetle badań socjologicznych z lat 1977-1979. Red. Jadwiga Koralewicz. Warszawa 1987, PWN, 279 s.

Warunki i sposób życia społeczeństwa polskiego w sytuacji regresu. Red. Lidia Beskid. Warszawa 1987, IFiS PAN, 262 s.

Zróżnicowanie społeczne i jego percepcja w latach 1965-1980. Tendencje zmian i trwałości. Red. Krystyna Janicka. Wrocław 1987, Ossolineum, 275 s.

Przekłady na język polski:

Malinowski Bronisław: *Dzieła. T.4 5: Ogrody koralowe i ich magia*. Warszawa 1987, PWN, 550 s.

Malinowski Bronisław: *Dzieła. T.6: Seks i stłumienie w społeczności dzikich*. Warszawa 1987, PWN, 457 s.

Popper Karl Raimund: *Społeczeństwo otwarte i jego wrogowie. T.1: Urok Platona, t.2: Wysoka fala prorocत्व: Hegel, Marks i następstwa*. Tłum. Tadeusz

Korczyc [Halina Krahelska]. Warszawa 1987, Niezależna Oficyna Wydawnicza XI, 314 s. 354 s.

1997 [10 lat temu]

[22-25 IX]

Obraduje X Ogólnopolski Zjazd Socjologiczny w Katowicach, zorganizowany pod hasłem: „Śląsk-Polska-Europa. Zmieniające się społeczeństwo w perspektywie lokalnej i globalnej”. „Zachodzą też zmiany w socjologii” – mówił podczas oficjalnego otwarcia Zjazdu Antoni Sułek, przewodniczący PTS. „Na Zjeździe w Toruniu [1990] mówiono o socjologii okresu realnego socjalizmu jako o >socjologii ograniczonej< horyzontem tamtego ustroju. Przyjmowała ona świat jako dany i zasadniczo niezmienny. Dziś żyjemy w świecie, który w oczywisty sposób nie jest dany, ale jest konstruowany, w którym mało co jest *taken for granted*. Na naszych oczach upadła cała formacja społeczno-ekonomiczna. (...) Ciekawe jest opisanie tego wszystkiego, ale również ciekawe będzie zobaczyć kiedyś, jak w tych czasach uformowały się umysły socjologów, jakie to młode pokolenie intelektualne wyrosło na naszych oczach” (s. 12).

Śląsk-Polska-Europa. Zmieniające się społeczeństwo w perspektywie lokalnej i globalnej. X Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego. Katowice 1998, 526 s. [Tam *Mowa przewodniczącego...* (s. 11-14) oraz też *Nota o innych publikacjach pozjazdowych*, s. 523-26]

[13 XI]

Wydział I Nauk Społecznych PAN na swoim Zgromadzeniu Ogólnym przyznał nagrodę w dziedzinie socjologii im. Ludwika Krzywickiego dr hab. Anicie Miszałskiej (Uniwersytet Łódzki) za pracę *Reakcje społeczne na przemiany ustrojowe* (1996, wyd. UŁ), zaś dr hab. Andrzejowi Zybortowiczowi (Uniwersytet Mikołaja Kopernika) nagrodę w dziedzinie filozofii im. Tadeusza Kotarbińskiego za pracę pt. *Przemoc i poznanie. Studium z nie-klasycznej socjologii wiedzy* (1996, wyd. UMK).

□

„W wypadku Polski, a jak się wydaje, w większości krajów postkomunistycznych (...) demokratyzacja umożliwiła upublicznienie i instytucjonalizację >zamrożonych< dotychczas różnorodnych wartości, interesów i tożsamości kulturowych, co spowodowało pojawienie się nowych mniejszości, a także zwiększenie aktywności starych mniejszości kulturowych” (s. 9) – zwracają uwagę autorzy książki o „nowych obliczach społeczeństwa polskiego” na formującą się „wielokulturowość”, stanowiącą nowe wyzwanie dla socjologii polskiej.

U progu wielokulturowości. Nowe oblicza społeczeństwa polskiego. Red. Marian Kempy i inni. Warszawa 1997, Oficyna Naukowa, 310 s.

Ważniejsze pozycje wydawnicze:

- Bogucka Teresa: *Polak po komunizmie*. Kraków 1997, Wyd. ZNAK, 218 s.
- Bokszański Zbigniew: *Stereotypy a kultura*. Wrocław 1997, 144 s.
- Chłopecki Jerzy: *Szkice z socjologii wychowania. Ciągłość, zmiana i powrót*. Rzeszów 1997, Wyd. WSP, 244 s.
- Czy zmierzchny kultura ludowej?* Red. Adam Dobroński, Bronisław Gołębiowski. Łomża 1997, „Stopka”, 218 s.
- Dróżka Wanda: *Młode pokolenie nauczycieli. Studium autobiografii młodych nauczycieli polskich lat dziewięćdziesiątych*. Kielce 1997, 402 s.
- Dylematy tożsamości europejskiej pod koniec drugiego tysiąclecia*. Red. Janusz Mucha, Wojciech Olszewski. Toruń 1997 Wyd. UMK 328 s.
- Godlewski Grzegorz: *Lekcja kryzysu. Źródła kulturalizmu Floriana Znanieckiego*. Warszawa 1997, Wyd. KR, 217 s.
- Golka Marian: *Transformacja systemowa a kultura w Polsce po roku 1989. Studia i szkice*. Warszawa 1997, Instytut Kultury, 138 s.
- Hałasiewicz Andrzej, Kaleta Andrzej: *Rewitalizacja obszarów rustykalnych Europy*. Toruń 1997, Ossolineum, 151 s.
- Jarosz Maria: *Samobójstwa*. Warszawa 1997, Wyd. ISP PAN, 194 s.
- Kozielecki Józef: *Transgresja i kultura*. Warszawa 1997, 262 s.
- Liszka Joachim: *Niemcy. Świadomość polityczna społeczeństwa*. Katowice 1997, Wyd. UŚ, 166 s.
- Mariański Janusz: *Religia i Kościół między tradycją a ponowoczesnością. Studium socjologiczne*. Kraków 1997, NOMOS 372 s.
- Nie będzie zapomniana. Szkice o kulturze PRL-u*. Red. S. Bednarek. Wrocław 1997, 252 s.
- Ofiary sukcesu. Zjawiska marginalizacji społecznej w Polsce*. Red. Kazimierz Friske. Warszawa 1997, Wyd. IS UW, 134 s.
- Olechnicki Krzysztof, Załęcki Paweł: *Słownik socjologiczny*. Toruń 1997, Graffiti BC, 264 s.
- Pierwsza sześcioletka. Bilans transformacji systemu politycznego*. Praca zbiorowa pod red. M. Grabowskiej i S. Moceka. Warszawa 1997, Instytut Studiów Politycznych PAN.
- Problemy społeczeństwa informacyjnego. Elementy analizy, ewaluacji i prognozy*. Red. Lech W. Zacher. Warszawa 1997, 218 s.
- Radziejewicz-Winnicki Andrzej: *Emeryci i renciści wobec sytuacji społecznej ubóstwa w świetle ocen badanych zamieszkałych na terenie Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego*. Katowice 1997, Wyd. Śląsk, 152 s.

Religia i mass media. Znaczenie środków masowego przekazu w kulturze religijnej Polski. Red. W. Zdaniewicz. Warszawa 1997, Wyd. ATK i ISKK SAC, 128 s.

Rusek Halina: *Kulturowe wzory życia polskich rodzin na Zaolziu a asymilacja. Studium socjologiczne.* Katowice 1997, 168 s.

Rytualny chaos. Studium dyskursu publicznego. Red. Marek Czyżewski, Sergiusz Kowalski i Andrzej Piotrowski. Kraków 1997, Wyd. Aureus, 424 s.

Sitek Wojciech: *Wspólnota i zagrożenie. Wrocławianie wobec wielkiej powodzi. Socjologiczny przyczynek do analizy krótkotrwałej wspólnoty.* Wrocław 1997, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, 110 s. (wyd. II poprawione).

Słabek Henryk: *Intelektualistów obraz własny. 1944-1989.* Warszawa 1997, KiW, 255 s.

Snyder Timothy: *Nationalism, Marxism and Modern Central Europe: a Biography of Kazimierz Kelles-Krauz, 1872-1905.* Cambridge, Mass., 1997.

Sztumski Janusz: *Elity, ich miejsce i rola w społeczeństwie.* Katowice 1997, 168 s.

Świątkiewicz Wojciech: *Tradycja i wybór. Socjologiczne studium religijności na Górnym Śląsku.* Katowice 1977, 242 s.

U progu wielokulturowości. Nowe oblicza społeczeństwa polskiego. Red. Marian Kempny i inni. Warszawa 1997, Oficyna Naukowa, 310 s.

Wartości, praca, zakupy... O stylach życia Polaków. Red. M. Falkowska. Warszawa 1997, OBOP, 330 s.

Wieruszewska Maria: *Wieś polska. Konteksty-kontrasty-strategie.* Warszawa 1997, Wyd. IRWiR PAN, 209 s.

Przekłady na język polski:

Anderson Benedict: *Wspólnoty wyobrazeniowe.* Kraków 1997.

Bloom Allan: *Umysł zamknięty.* Poznań 1997, Zysk i Ska, 460 s.

Fukuyama Francis: *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu.* Przekł. Anna i Leszek Śliwa. Warszawa 1997, Wyd. Naukowe PWN, 432 s.

Goodman Norman: *Wstęp do socjologii.* Poznań 1997, Zysk i Ska, 388 s.

Mendras Henri: *Elementy socjologii.* Przekł. A. Biernacki. Wrocław 1997, Wyd. Siedmiogród, 224 s.

Simmel George: *Filozofia pieniądza.* Poznań 1997.

Opracował: Włodzimierz Winclawski